

Б. КОВАЛЕНКО

ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

В романі «Депо» один з персонажів за очевидною згодою автора захоплюється досить «зеленим» з погляду художньої кваліфікації—оповіданням Л. Смілянського «Давидко Кривий».

«Гойдай удруте прочитав оповідання Л. Смілянського «Давидко Кривий»—зворушила річ. Він іще не здивав жадного твору із залізничного побуту—дивно. Оповідання «Давидко Кривий» чи не перший друкований твір—як на той час письменника початківця Л. Смілянського один з перших творів радянської літератури, присвячений залізничній тематиці. Л. Смілянський чималу увагу приділяв залізниці і в своїй дальшій творчості, що цілком природньо для письменника, зв'язаного в минулому в залізничним виробництвом і побутом, зскрема з оточенням деповських робітників і «тяговиків».

Ю. Зоря щодо своєї тематики ще «ортодоксальніший» за Л. Смілянського: всі його прозові твори базуються на залізничному матеріалі. В більшості ранніх оповідань Ю. Зорі персонажі підібрано виключно з паротягової бригади (машиніст, його помічник, кочегар), а місце події локалізовано паротягом чи потягом (машиністи їдуть і з ними щось трапляється).

Ми не можемо вважати за негативну рису таку прихильність до залізниці, оскільки цю тематику автор найкраще знає з життєвого досвіду: Ю. Зоря робітник-залізничник, паротяговик, він належить до не багатьох в українській літературі робітників, які ввійшли в літературу не за останній рік, як покликанці ударники, а мають уже кілька років літературного стажу (Ю. Зоря пише з 1925 року).

Свого часу (відбудовний період) в пролетарській літературі і літорганізаціях домінували виходці з революційного селянства і представники революційної інтелігенції.

Саме через це, довгий час в українській пролетарській літературі не кажучи про загально-радянську робітничу тематику була дуже слабо розроблена й твори з такою тематикою вражали випадковістю. Ми вже не говоримо про трактовку робітничого матеріалу з боку окремих письменників, що за нього бралися, підставляючи замість робітників—«перелицьованих» інтелігентів або обмежуючись надзвичайно блідим схематизмом, шаблонними загальниками, поверховістю.

Становище з робітничою тематикою в українській пролетарській літературі можна було кваліфікувати, як прорив, і лише за останні роки цей прорив почали заповнювати. переважно, представники наймолодшої генера-

ції пролетарської літератури, хоча і серед попутників цілком природньо зростає інтерес до індустріалізації й до робітництва.

Ю. Зоря належить до генерації пролетарської молоді робітничого походження, що була безпосередньо зв'язана з виробництвом і відтак найповніше могла відтворити виробничі процеси й показати типи робітників. Як і інші з робітничого літературного молодняка (це характерно й для творчості останнього призову робітників-ударників), Ю. Зоря починає з фіксації конкретних фактів і подій з конкретними ж учасниками-персонажами.

За сюжетову основу таких напівнарисів-напівоповідань автор брав одну, чи кілька хронологічно сумежних подій, посилюючи ці події іноді надмірною психологічною розробкою й натуралістичними «ефектними деталями» («криваві жахи») промадянської війни і з другого боку натуралістичні еротичні моменти (в тих випадках, коли автор звертався до побуту). На окремих оповіданнях Ю. Зорі лежав відбиток надмірної локалізації: повторювались ситуації (поїздка з пригодами), повторювались типи машиністів, зловживав автор, підкреслено льокальною образністю, що мала передати клорит оточення.

Можна говорити і про елементи формального впливу на Ю. Зоря так званої «лівої» сюжетової новелі, що поєднувала авантурний сюжет з психологізмом і з екзотичною трактовкою оточення, в якому відбувалася дія.

В даному аспекті нас не так цікавлять формальні впливи на творчість Ю. Зорі «майстра» «лівої» новелі Г. Шкурупія, на свій час (1925-26 р.р.) досить популярного прозаїка, як факт певної цеховщини в творчості Ю. Зорі, нахилу до обмеженості вузько-професійною трактовкою залізничної тематики з свідомим звуженням художніх засобів (шукання своєрідного «залізничного стилю»). Автор не завжди подавав ширшу соціальну перспективу в своїх творах, конкретні події розглядав ізольовано, а не в загальному контексті класової боротьби, давав клаптики дійсності, не пов'язуючи їх у процеси й навіть не цілком відбираючи важливіші факти з погляду їхньої соціальної цінності (значимості) від менш важливих.

Роман «Депо» відрізняється від попередньої прозової продукції Ю. Зорі, саме поглибленою ідейною трактовкою матеріялу: автор намагається показати не окремі епізоди чи пригоди, а процес класової боротьби на залізниці, вузлові політичні проблеми, які постають у цьому процесі, і способи їх розв'язання.

В романі «Депо» має бути змальовано реконструкцію залізниці через довгу боротьбу передового робітництва з бюрократизмом, безгосподарністю, нехлюйством, зловживанням, з переродженням окремих ланок радянського, партійного й професійного апарату.

В першій частині свого роману (всього має бути 3 частини), що вийшла окремою книжкою, автор бере саме вихідний момент боротьби за реконструкцію виробництва, змальовуючи фактично ненормальне підприємство, а підприємство, що перебуває в особливо невідгідному стані занепаду, коли

окремі зловживання переростають на суцільний гнійник, що його треба лікувати хірургічним порядком і виключними засобами.

Щодо цього роман «Депо» нагадує «Бур'ян» А. Головка, твір, що стосується відбудовного періоду, де змальовано загинання радянського й партійного апарату глухого села, зрощування цього апарату з куркульством, переслідування незаможників і комуністів, що активно боролися проти куркулів і їхньої агентури.

Свого часу стверджували, що А. Головка для роману «Бур'ян» використав матеріалів «Димовки», як, на свій час, дуже гучної справи про куркуляче засилля на селі, про вбивство селянина, що намагався боротися проти викривлення класової лінії. Окремі факти й персонажі роману «Депо» дають можливість стверджувати, що матеріал для роману, в значній частині, взято з фактів теж досить відомого випадку викриття гнійника на київському вузлі південно-західних залізниць (як відомо, справа закінчилася позачерговою чисткою парторганізації Управління залізниць і виключенням з партії розкладених адміністраторів і профбюрократів).

Фактичність роману «Депо» має свої вигоди—переконує читача в реальності змальованих від автора подій і типів, але беручи фактичний матеріал з відсталого виробництва, автор може перебільшити питому вагу негативного, надто песимістично подати дійсність.

В таких випадках особливо важить зуміти виявити боротьбу, проти розкладницьких явищ, свідомого пролетаріату й керованого від нього революційного суспільства, яскраво відтінити постаті, що цю боротьбу провадять, показати, як у процесі класової боротьби зростають елементи соціалізму і на виробництві, і в новому побуті, і в нових ідеологічних та психологічних персонажів.

На перший погляд «Депо» вражає надто густими чорними фарбами, якими змальовує автор стан виробництва і його керівників.

Розгортаються одна за одною картини нехлюйства й зловживань у виробничому процесі, економії за рахунок зниження матеріального рівня робітництва, бюрократизму й розкладу верхівки, що частково зрощується з чужим елементом, затиску самокритики, що переходить у службовий терор до «строптивих», системи корупції, підкупу угодливої до «начальства» частини робітників кращими призначеннями, підвищенням зарплатні. Нарешті, детально змальований побутовий розклад як верхівки адміністрації, так і «хвоститської» частини робітництва, яка за нею тягне.

Адміністрація на чолі з начальником виробництва Гузярем хоче покрити своє хибне поряdkування псевдо-економію, а себе: об'єднати «ТЧ—3» і «ТЧ—4» *) законсервувавши без потреби майстерні середнього ремонту паротягів, устатковані нещодавно новим приладдям і відтак скоротивши частину робітників, що в цих майстернях працювали й могли б працювати надалі. Такий «режим заощадження» викликає справедливе обурення робітничої маси, яке відбилось навіть і на резолюції місцевому, що загалом перебуває під впливом адміністрації: становище, що виникло в

*) «ТЧ—3» і «ТЧ—4» третя четверта ділянки вантажної служби.

зв'язку з об'єднанням діляниць, викликало багато небажаних балачок між робітниками, що дало заперечні наслідки на продукційність і внесло дезорганізацію в роботу союзу через невміле і скороспіле трактування справи, на що надалі треба звернути серйозну увагу, бо таке переведення режиму експлуатації, крім заперечного відношення мас, нічого іншого дати не може.

Здавалося, що цей момент боротьби за раціональну реконструкцію виробництва треба було б поставити в центрі роману: адже автор приділяє цьому питанню чималу увагу.

Проте «Депо» не витрамане цілком в жанрі роману соціалістичного виробництва, декларованого від Фріче. В романі багато сюжетних мотивів, зокрема побутових, які де в чому переважують розвиток дії й затемнюють основний сюжетовий стрижень.

Побутові сюжетові колізії побудовані, до речі, досить одноманітно (кохання з перешкодами, статевий розпуста), не підпорядковані основному сюжетові боротьби за виробництво. Перебільшення ролі побутових мотивів в сюжеті роману зменшує показ персонажів у їх безпосередньо соціальній функції, як учасників боротьби за реконструкцію депа, так само зменшує показ процесів, у яких учасників виступає колектив, а не лише індивідуальності.

Отже, за жанром «Депо» щось середнє між романом соціалістичного виробництва, в центрі якого стоять взаємини персонажів, безпосередньо зв'язані з виробництвом, і романом побутовим, де персонажі показано в переважно побутовому аспекті.

Жанрову подвоєність роману автор компенсує багатством—використаного фактичного матеріалу, вмінням подати характерні ситуації й постаті, типові для певного оточення і в той же час життєві, не трафаретні.

Персонажі роману розподіляються в основному на 2 табори — борців за соціалістичне виробництво й його об'єктивних та суб'єктивних ворогів, чужих для виробництва розкладницьких елементів, що спираються на відсталість і невідомість окремих прошарків пролетаріату.

Викриваючи класову суть персонажів і характеризуючи їх психологію, автор уникає примітивного схематизму, розподілу персонажів на «героїв» «злочинців» в той же час уникаючи й механістичної трактовки типів, як суми «позитивних» і «негативних» властивостей, як «живих людей», подвоєних між «добром» і «злом».

В цьому відношенні Ю. Зоря дотримується, найвідповідальнішої завданням пролетарської літератури, творчої методи, показати тип у його класовій суті і на основі цієї суті виявити протиріччя типу, діалектичний процес його розвитку в залежності від ролі того чи того персонажу в класовій боротьбі.

Тому персонажі «Депа» більш моністичні в своїй класовій суті ніж (візьмемо для прикладу) персонажі відомого «Роману Міжгір'я». Івана Ле. на якому концепція «живої людини» позначилася більше.

На чолі чужих і ворожих виробництву елементів стоїть директор ТЧЗ Микола Іванович Гузар, «мертві очі» як його прозвали робітники, бюрократ з психологією «хазяйчика», а не керівника виробництва, формаліст «службіст», який дбає, щоб про око людське все було гаразд і в той же час розтрачує державні кошти на свою міщанську родину, на коханку, пияцтво, виправдуючи, себе тим, що це лише частка заощажених ним тисяч і тому він має на цю частку моральне право.

Гузар не виявляє особливого «психологічного» «подвоєння», інтелігентського каяття тощо. Він остільки ж упертий, як і обмежений, він однаково енергійно виправдує як свої побутово-розкладницькі вчинки, так і затиск робітників, що виступають з критикою його системи керування депом. Гузар завзято переслідує робкора Гойдая висилає його працювати на периферію і без вагань підписує рекомендацію до партії майстрові Бузейкові, що скидається на типового представника робітничої аристократії капіталістичної фабрики.

Відрив від мас «сімейщина» в громадській роботі, побутовий розклад, низький політичний і культурний рівень—от ті причини, які призвели до переродження старого партійця Гузара, що не знайшов вірної пролетарської лінії за складних умов відбудовного періоду.

На з'ясуванні цих причин і ставить наголос автор, цікавлячись своїм персонажем, як «суспільною людиною» в першу чергу, викриваючи його класове коріння.

Прибічники Гузара хоч і мають свої специфічні риси, проте цілком підходять до створеної своїм патроном системи.

Майстер Бузейко переносить де в чому маскуючись, традиції капіталістичного виробництва на радянське, змикаючись з Гузаром і по лінії його експлуататорських тенденцій щодо робітництва і по лінії встановлення капіталістичного, а не соціалістичного «єдиноначалія», коли необмежена воля хазяїна підприємства, або його прикажчика править за закон у правових взаєминах з робітниками (звільнення, переміщення, різні кари без об'єктивної підстави, при гарантованій підтримці з боку представників профспілки).

В цих тенденціях Бузейко цілком підтримує свого нового «хазяїна», починаючи від допомоги Гузареві обґрунтовувати його експлуататорські заходи економічною доцільністю, й кінчаючи розкраданням державного майна.

Бузейко дбає за своє збагачення від виробництва, скуповує і ховає «на чорний день» золото, використовує своє службове становище, щоб силувати робітниць бути його коханками, грубо аж до випадків рукоприкладства поводить з слабшими робітниками, що на його думку, не зможуть дати відсіч, зокрема з євреями (Бузейко—запеклий антисеміт). Бузейко свого часу утік з паровозу, бо побоювся везти червоних, які відступали, тепер він намагається пролізти за підтримкою Гузара до партії, щоб остаточно зміцнити своє становище майстра і забезпечити дальшу кар'єру. Бузейко ладен піти на злочин, коли його патронові, а відтак і йому, загро-

жує небезпека, але організовує цей злочин (підпал складу, катастрофа з паровозом Гойдая) чужими руками.

Змальовуючи другорядний типаж, що посередньо чи безпосередньо підтримує Гузяра і його систему, Ю. Зоря не забуває приділити йому характерні риси й психологічні деталі, що мають передати специфіку типу й насамперед специфіку класову.

«Усе лихо недавно посіяв Закандикін. Це якийсь ходячий обіжник: усе там зразково видруковано, зареєстровано, підписано, а живої, справжньої роботи нема. До того ж він працював у майстернях тільки два роки, не вивчив робітничої психіки й не дуже то нею цікавився.

Майже до всіх він ставиться, як до колишніх недисциплінованих червоноармійців—давня комісарська звичка. Та ти й сам добре знаєш.

Закандикину допомагає керувати міцна, злютована каста «своїх». «Серед них встановилася кругова порука. Вони почали залякувати мене—ша, а то викинемо з осередку. Цей гурт удає, що працює під прапором партійних гасел. Пишні слова! Вони по сімйовому провадять своє гниле, паперове, перекручене керівництво, увесь час замазуючи опріхи. Вони не висувають молодого активу, навіть жахаються його.

Одним словом—«бабка за дедку, дедка за репку, тянут-потянут, витягнуть не можуть».

Так характеризує Закандикина агітпроп осередку Шелест. У його листі не все ясно. Шелест зауважує, що секретар осередку Закандикін називає його Зінов'євцем, очевидно, безпідставно, про це свідчить Шелестів знак запитання: «тоді на мене налетів Закандикін. Притулив і бузотьора і Зінов'євця» (!?—172).

Крім знака запитання про переконання Шелеста свідчить його негативна характеристика троцькистів, з яких Шелест виділяє «манюсіньку частину робітників», «що збочила, але покаялась і вкупі з партією лікує виробництво».

Проте віднести Шелеста на підставі його листа до свідомих передових робітників не можна. Про це свідчать і його методи боротьби з Закандикиним (обструкція, вигуки «фельдфебель») і досить песимістична оцінка партійної маси, загалом становища в осередку.

«У гущі партмаси—поруч із мовчальництвом і притупленням ініціативи частини членів—наслідки «активности» кодала (Закандикина—Б. К.) зростає потужний протест решти. Головне незадоволення викликають: затиск, плітки, кривдне навантаження тощо. А все ж колектив покищо не зважиться одверто виступити проти «гоп-компанії»,—мовляв, за правду секретар «робить нажим»: А зимою, якщо не забув він справді «видвінул» одного опонента на п'ятьдесят карбованців.

Це завдало навіть безбоязким страху. Декого лякає «висилка» на село, хоча вони запевняють, що охоче поїхали б на край світа» (177).

Не можна сказати, щоб Шелест розгублювався. В листі він дуже енергійний і впертий борець за партійну Ленінову лінію на виробництві і

обіцяє так само твердо її захищати, як і на фронтах громадянської війни, про яку Шелест згадує.

Але він не досить розуміється на партійній дисципліні і в своєму захопленні боротьбою проти Гузяра, Закандикіна, вживає таких антипартійних заходів, як таємні наради своїх прихильників, в тому числі і позапартійних і навіть колишніх троцькістів, що не зовсім відійшли від опозиції.

Шелест сам у тому ж листі дорікає своєму другові Гойдаєві, що Гойдай брав участь у вузловій нараді троцькістів, що і вплигло підчас партзборів, коли обговорювали заяву Гойдая про вступ до партії.

З листа Шелеста, як і з цілого роману, цілком очевидно, що крім боротьби з бюрократизмом і ненормальностями на виробництві, група активістів, спираючись на партійну масу, має боротися за перебудову парторганізації, слабкість роботи якої логічно зумовлює «прориви» на виробництві.

Проблема боротьби за індустрію тісно поєднана з проблемою боротьби за партію, за ленінську генеральну лінію в партроботі.

Але на чолі цієї боротьби стоїть «сируватий» і не досить вивірений партієць.

Його найближчий помічник є вчорашній опозиціонер Гойдай, що правда, відійшов від опозиції і засудив своє останнє «побачення» з колишніми друзями (див. його відповідь Шелестові), але очевидно рецидивів опозиційної ідеології за один день зліквідувати не можна.

Інші активісти з групи Шелеста теж не відрізняються особливо непохитною більшовицькою витриманістю. Робкорка Линова вибула з партії на ґрунті родинних умов, хоч і не залишає громадської роботи.

Це досить екзальтована особа, надзвичайно сентиментальна в особистому житті (кохання) з нахилом до інтелігентської «мягкотілості» й індивідуалізму.

Всі ці типи можуть мати місце серед робітництва і можуть відіграти до певної міри позитивну роль в класовій боротьбі, але основну силу в боротьбі за Ленінську лінію, за перебудову партійної роботи мусить відіграти партійний колектив, представники передової частини пролетаріату (як побачимо, далі автор висуває ще й представників колективу), але роль колективу в цілому в першій частині не виявляє достатньо.

В романі «Депо» Ю. Зоря, крім провідної ідеї—змалювати реконструкцію виробництва, поставив собі завдання показати як у процесі боротьби на основі партійної лінії повертаються до партії одурені троцькістською демагогією опозиціонери-робітники (Гойдай).

Завдання цікаве і соціально цінне, але автор і з ним не цілком впорався, бо не проаналізував достатньо і не виявив яскраво де була та «червоточинка», що все ж таки привела Гойдая до троцькізму, чим вмотивовано його наближення до опозиції, де соціальне коріння цього процесу. Адже Гойдай надто «ідеальна» постать і то саме, як революціонер, як борець за ленінську лінію. Він один з перших повстав проти «режиму»

Гузяра—Закандикина, він уперто й безкомпромісово обстоював свої погляди і навіть, як і Шелест, не відступив перед загрозою репресій й переслідувань «ссылка» на периферію і навіть замах на життя, плюс останній епізод, де в наслідок шкідницького вчинку підкупленого Бузейком—Гузирем—Замрія, Гойдай ризикує застигнути від вибуху казана або розбити поїзд на ближчій станції, не маючи змоги своєчасно його загальмувати.

Єдине, що можна закинути Гойдаєві—це родинні умови, які виразно виявляють тиск старого побуту. Це побутове тло, характерне для відсталой частини робітництва, що зникається в побутових звичках з міщанством й має архаїчні, на сьогодні виразно-реакційні пережитки, Ю. Зоря змалював колоритно і зі знанням справи.

Характерна постать дружини Гойдая «самиці, що весь час відтягала його від завзятої громадської роботи». Вона—в полоні релігійних забобів, одвідує церкву і б'є сина-піонера за образу попа, позбавлена будь-яких культурних інтересів, так само як і її дочка—типова панночка-міщанка.

Батько Гойдая, старий робітник і пенсіонер займається обивательськими плітками на політичні теми, популяризуючи їх у формі анекдот, «капосних куплетів» в оточенні дворових жінок «поприбраних і тупих, наче качани цвітної капусти», «гучних, балакучих квочок».

З такого оточення Гойдай різко незадоволений, воно його дратує, починаючи від людей і кінчаючи хатніми умовами («все дратувало—і вазони і традиційна герань, і навіть букети клечання»).

Гойдай переріс напівміщанське оточення, перебуває в різкому з ним конфлікті, він шукає нових культурних умов, що значною мірою і умотивовує його кохання до Липової.

Липова живе на поетичному острові, в рибальській хатині і не має навколо себе специфічного міщанського оточення, але в Липової є чоловік—розпутна людина, яка зрештою дістає пранці, і хоче заразити дружину, щоб вона його не покинула.

Це цілком розкладений морально суб'єкт, який без вагань і обдуманого йде на карний злочин, аби мати з цього матеріальну вигоду (за відповідний «гонорар» береться підпалити склад, з якого Гузяр і Бузейко викрали коштовні речі).

Липова не наважується зразу порвати з своїм чоловіком і цим виявляє психологічну нестійкість, яка може бути передумовою і нестійкості ідеологічної.

Все ж пояснювати ідеологічну нестійкість Липової, також наближення Гойдая до троцькізму тільки побутовими причинами не можна.

Соціальних ідеологічних стимулів, які призвели Гойдая до троцькізму, Ю. Зоря не викрив, так само як і невмотивував докладно причин відходу Гойдая від опозиції, обмежившись словесними зауваженнями, з яких видно, що Гойдай змінив свої погляди.

Автор хоче надолужити цю прогалину свого роману, характеризуючи іншу групу троцькістів, які не відішли від опозиції, бо цілком відповідають їй класовій дрібнобуржуазній природі і то не лише щодо своїх політичних переконань а і з погляду побутової невитривалості.

Найскравішим з таких типів є Замрій, псевдоробкор, який пише для гонорару «лояльні» щодо адміністрації нарис, а фактично не лише потурає їй витівкам, а навіть з кар'єристських міркувань береться в інтересах адміністрації виконати карний злочин.

Як підхалім і примиренець до зловживань адміністрації, як антисеміт і кар'єрист у комсомолі, Замрій скінчена людина в політичному відношенні, але він широко використовує троцькистську демагогію для прикриття своєї розкладницької суті.

«Раніш я вірив у бога, потім у КІМ, а тепер навіть самому собі не вірю. Між іншим, життя винне. Воно вклалося в рамки казенщини, парт-трафарету. Скажемо, чомусь вважають, що розум повинен рости паралельно партстажеві. Велика помилка. От я переріс свій стаж, можу виконувати відповідальну працю. Але я кандидат, мене ще оглядають, мацяють—мовляв, що він за один—вовк чи ягня. І хто. Партійці з сімнадцятого року—і з дитячим розумом. От я й сказав: дайте мені пристойну роботу. Ні—не треба ніякої. Я буду і найбільшим, і найменшим—робітником, нехай скептиком. О, нас, незадоволених, багато... І ми спокійно дивимось, як апаратом іноді керують нездари. Нічого не зробиш.

Така немудра обивательська філософія цього представника «злісного» троцькізму, що серед робітників вербував собі прихильників, з ідеологічно і морально розкладених напівлюмпенів, напівміщан (чого варто саме лише гасло Замрія—«комсомол без євреїв»).

Минуле Замрія, змальоване від автора, цілком виправдує його шлях до троцькізму: поверхова словесна революційність, не підкована ані теоретично, ані серйозною, революційною практикою, безпринципна вдача «душі общества», «свого в доску» хулігана, піжона і розпутника в побутовому відношенні, «стихийного анархіста», що ненавидів сталі норми й організовану працю (на виробництві—«прогульник і ледар»),—все це разом було солідною передумовою для дрібнобуржуазного переродження цього представника хвоститських елементів робітництва.

«А було ж... Він душа райкому. Весело ніс тягар дев'яти навантажень. Грав на піяніні всіх танців. Дзвінко співав: «по морям, по волнам» та «І за денежки отца-гоп-ца-дріца-гоп-ца-ца», вигукуючи нескінчені руляди своїх «гоп-ца-ца» і кожне «ца» підкреслюючи підборами й підощвами. Щоправда, він іноді лаявся з євреями, зрідка пив у своєму гурті, але його репутація ще не була обмовлена» (155).

Цілком гармонують з «лідером» троцькістської опозиції в комсомолі і його «кадри», що їх досить яскраво репрезентовано в особі Зажигалки. Зажигалка не вдавався у високі теорії, як його «ідейний корішок» Замрій, а практично переводив у життя його «програм», організуючи цькування євреїв на виробництві і п'яні бешкети «на принциповому ґрунті» (мовляв, проти затиску «широкої демократії»).

«По роботі він завжди був у своєму вихідному вбранні,—його не рекомендував жодний журнал мод: американська кепі на тім'ї, довга вишивана сорочка про косий комір, давній кльош і кривобокі гостроносі чере-

вики. Цей одяг цілком пасував до по-хуліганському жвавих рухів і підхмеленої відваги» (161).

«Він мав подвійне «навантаження»: лідер групи панікерів і ватажок місцевої буйної молоді, гуляння якої не вкладалось у рамки комсомольської етики. Бувши на підпитку, завжди шукав приключки для бійки».

— Секретаріят! Чого волиниш? (139). Такі колоритні постаті ватажків опозиції в комсомолі. Не можна сказати, щоб автор вичерпав увесь типаж троцькистів у комсомолі, але він виявив достатню вмілість в справі ідейної дискредитації тої частини опозиції, що її репрезентують Замрій й Зажигалка. Не маючи нічого спільно ані з партійною етикою, ані з партійною ідеологією, троцькисти типу Замрія в своїй боротьбі проти партії діходять згоди з партійцями-переродженцями типу Гузяра й виконують сюжетову функцію зборів в їхніх руках.

Так накреслює автор «Депа» проблему висвітлення ролі троцькізму на виробництві.

Я пишу «накреслює», що перша частина «Депа» власне лише підводить читача до головних подій зв'язаних з боротьбою за виробництво. Майже жодна сюжетова лінія в кінці першої частини не розв'язується.

Ми не знаємо, ще яка група (Гузяра чи Шелеста-Гойдая) переможе на виробництві, хоча і бачимо, що Гузяр що далі то більше заплується, ми не маємо навіть розв'язки основної побутової лінії сюжету—кохання Гойдая й Липової.

Перша частина роману уривається, даючи кількісну перевагу негативним епізодам й ситуаціям з життя виробництва, до того яскраво змальованим густими фарбами й щодо нормального виробництва перебільшеним.

Проте вже в першій частині ми відчуваємо зростання другої сили, що активно бореться за організацію виробництва й заперечує той стан речей, що його створила група Гузяра.

Ми маємо організований і сильний протест проти розкладницької «бюрократичної системи, це протест виростає з нетрів робітництва, поступово зміцнюється й обіцяє перемогу партійній лінії».

В такому протиставленні двох класових сил на виробництві й у виявленні життєвості справи прихильників вірної класової лінії і є провідна ідеологічна перспектива, яка не дає можливості кваліфікувати роман «Депо», як твір песимістичний чи занепадницький.

Треба констатувати, що автор не виявив ще руху партійного колективу в боротьбі за лінію партії, зосередивши увагу на характерних для колективу індивідуальностях (щоправда є натяки на майбутню «розкачку» колективу в цитованому вже уривку з листа Шелеста). Робітнича маса, як така, ще інертна, але окремі її прошарки в особах знову ж таки своїх характерних представників уже активізуються.

Характерна постать Божого, що репрезентує кадри старих виробників і старих партійців, колишніх партизан.

Божий починає разом з Шелестем підносити на бюро і на зборах голос проти фактів викривлення лінії, ушкаючись Гузяреві і Закандикинові своїми в'їдливими репліками, мобілізуючи проти них масу.

Ми бачимо, що Божий бере активну участь на виробничій нараді, він намагається провалити кандидатуру майстра Бузейка до партії і підтримує Гойдая. (Але відзначити, разом з тим, що Божий має виразно анархічні тенденції, і не виявляє теоретичної підкованості).

Близько до Божого стоїть і Лазуткин, високо кваліфікований авторитетний на виробництві робітник, учасник ще дореволюційних страйків, лідер групи старих робітників, що люблять критикувати на зборах окремі неполадки й поза зборами навіть і порядки взагалі люблять обстоювати матеріальні інтереси, але перемагають свою пасивність й приєднуються до передової активної частини робітництва.

«Лазуткин був за лідера чималої позапартійної маси, що без статуту й керівництва, мала певне політичне обличчя. Це статечні літні робітники, щось проміжне межі дисципліною партійців і розбещеністю прихильників горілки.

Найхарактерніші ознаки цього прошарування — обережна льояльність і господарська критика. Ця група стояла трохи осторонь невпинного шумування громадського життя. Вона відвідувала збори, активно, інколи інертно, обирала міський комітет, підтримувала його.

Ніколи, крий боже, не перечила секретареві партосередку. Підпорядковувалась адміністрації, іноді до шапкоскидання.

Це люди, ще царського гарту; вони на слова не звірялися, на вудку світової революції їх не зловити. Здебільшого їх цікавило: економічний стан держави, десятивідсоткова знижка цін на крам, устаткування й раціоналізація виробництва, що, звичайно, збільшить приробіток. Вони щиро обурювалися з неладів у транспортно-споживчому товаристві: заплатили аж десять карбованців членських внесків і потрібного краму нема, а напроти в Церобкоопі хоч завались.

Вони мали свою логіку, погляди на речі—відмінні од загально керівних. Поміж своїми, а надто на підпитку, часто-густо кепкували з партосередку: **єсть добре, а нема—також добре. Глузувати з місцевому, мовляв, тільки на язик гострі, траються в начальство і збирають всіляки внески, але адміністрація, як і за царя, верхи їздить на робітниках.**

Попри все це вони дуже лагідні, їхні обличчя запевняли: скоро життя **покращає—нехай й комуна, вона ж не зачіпає наших варстатів. Наша хата з краю» (91).**

Ця, частково заражена, обивательською цеховщиною й привілійованим становищем на виробництві група кваліфікованих робітників що собі ціну знають, втягується в особі свого лідера Базуткіна в процес загальної боротьби.

Висвітлюючи масові рухи на виробництві, Ю. Зоря вражає своєю обізнаністю з побутом виробництва і з типами робітників даючи яскраві

характеристики, низку деталей, що передають специфіку ситуації чи певного персонажу.

Така глибока обізнаність з матеріалами, дає змогу авторові глибше зрозуміти і виявити ті діалектичні процеси зросту, що відбуваються серед пролетаріату й в рамках радянського виробництва, розробляти разом з тим і творчий метод пролетарської літератури.

Основні ознаки цього методу у Ю. Зорі: намагання показати діалектичний процес розвитку певного явища й типів у відповідних реальній дійсності образах, підкреслити класову природу явища й типу, боротьбу протиріччя, що виростають в рамках цієї природи призводять до зміни класової природи на іншу.

Детальна обізнаність Ю. Зорі з матеріалом, що він його опрацьовує призводить до яскравої документальності творчості, при чому ця документальність не протирічить проблемі типізації, вибору характерного й синтезу його в діалектичних образах. В індивідуальному Ю. Зоря вміє відшукати типове, спільне для певної класи чи прошарування і навпаки уміє в загальному знайти індивідуальне (характерні постаті колективу)».

Всі ці властивості роблять «Депо» живим і переконливим документом, але не позбавляють роман від значних хиб.

До таких хиб треба віднести недостатнє виявлення ролі партійного колективу в цілому в боротьбі за реорганізацію виробництва, ідеалізацію Гойдая, як представника робітників, що відходять від троцькізму, переоцінку й відтак перебільшення індивідуально-побутової сторони в житті персонажів (звідси настрилива проблема кохання). Нарешті дрібніші вади, до яких насамперед треба віднести невиробленість і нерівність трактовки матеріалу, що позначилося і на мові роману.

Беручи курс загалом на опанування діалектично-матеріалістичною методою трактовки явищ, Ю. Зоря відбиває в своєму романі впливи дрібно-буржуазного натуралізму і також сентиментального романтизму.

Особливо яскраво це позначилося на трактовці кохання, де натуралізм (підкреслення біологічних моментів) і манірний сентименталізм комбінуються в «причудливих» визерунках.

Відповідно до цього робкорка Липова раптом починає розмовляти мовою провінційальної гімназистки і з приводу трафаретного для таких випадків мотиву—розлуки з коханим.

«Ніде вас не видно, ні в редакції, ні в клубі, ні на вулиці.—Де ви зникли. Може полетіли до небесних світил (адже земні лише блимають), і вирішили з височини кидати на землю блискавки гніву. Не треба. Ви пораните мене, а я ще хочу жити й бачити Вас».

«Злющий, приходьте». Надія (198).

Звичайно, автор не може відповідати за мову персонажів, але й власна мова автора, зокрема образність має аналогічне напластування сентименталізму.

«На її вустах—ніжних і впертих—яскравилась усмішка» 41).

«Вони (робітники) зникали за ворітьми, щоб позавтра прокинутись разом із гудком і віддати майстерням свою відморожену снагу (40).

Трапляються, навпаки, зразки незграбного натуралізму:

— «Його думки не відліплювались од принадного тіла—як до нього приступитись» (95).

«Мить—і вона лежала на канапі зодягнена в зім'яту батистову сукню, переможну усмішку й весняну жагу» (97).

«Спритно кокетувала очима й ногами—сукня ніби ненароком огололила майже половину стегна» (97).

Мова Ю. Зорі відбиває подекуди і вплив цеховщини, вузько професійного підходу до матеріалу, що позначається в надмірній локалізації образу, надавання йому екзотичного відтінку:

«Його думки кружляли навколо жінки, як іноді хуртовина вихорить на вокзальному терені» (17).

«На голові непокірні хвилі срібненьких кучерів *нальоту води з тендері, освітленої «вранішнім сонцем»* (136).

«Гойдай законтрапарив свої думки на Линовому» (247).

Мова Ю. Зорі цікавить нас не як самоціль, а знову ж таки з погляду певної недоробленості творчої методи, що припускає нальот еkleктизму в трактовці матеріалу.

Той же Ю. Зоря дає зразки мови, відповідної творчій методі діалектичного матеріалізму, де реалізм в розумінні максимальної відповідності реальності, але без натуралістичного фотографізму поєднано з революційним патосом, активним ставленням до дійсності.

«Гойдай стояв поблизу воріт, задумливо дивлячись на депо—чорне, нерухоме, оточене посмиканими смугами електрики.

Депо—серце станції.

Депо—величезна віялкувата кам'яниця, в його завжди похмурих пащах спочивали десятки могутніх рисаків і чорних і зелених різного відтінку—кольору нефриту, листя й морської трави.

Депо—повне галасливої метушні, пронизливих вигуків, розпоряджень, скарг машин, сичання пари, діалогів та монологів свищикових і наказів гудка.

Депо—головна квартира сотень паротяговиків. Вони віддали на поталу рухові й металеві свій молодечий запал. Вони в день і вночі заповнювали в «брехалівці» різні документи, там для них писали останні життєві «маршрути», і їхні тіла, уже без зупинок, їхали просто на цвинтар.

Депо—огнище культури, профжиття, й політики, необмежені перегони буйних виробничих буднів» (144).

Ю. Зоря в романі «Депо» поставив відповідальне завдання розробити одну з найактуальніших проблем—«показати всебічно процес реконструкції» виробництва з усіма його опосередуваннями.

Оскільки автор це завдання виконав, не можна сказати остаточно, бо видана лише перша частина роману, але і це перша частина ввійде до активу пролетарської літератури як цінна спроба соціального роману широко і сміливо закреного.

О. ОБІДНИЙ

ЗА БІЛЬШОВИЦЬКО-НЕЗЛАМНИЙ МЕХАНІЗОВАНИЙ

„Продемонструємо країні рад рапорт кращих ударних бригад“!

Ми сиділи в лаві і кидали вугіль на залізний гаридер риштаків. Вони кидалися то вниз то вгору, а від того гримів десь вугіль у відкатному штрекові: спадаючи в вагонетки. Скреготіли лопатами, спішив, наговоритися пневмат, притиснутий вибійником Назифом до чорної стіни вибою.

Душно. Покривлю вкрили каплі води, а вниз розлилося жовтавими калюжами світло шахтарок.

У мого сусіди, літнього чоловіка, червоне, розварене обличчя і великі від напруження пукаті очі. Він час-від-часу супроводить свої рухи «матом» і, мов має якусь полегкість від цього.

Духота, втома надломлювали темп роботи. Хотілося запалити цигарку, ковтнути холодної води, перекинутися словом.

Але прорив—не свій брат.

Гриміли риштаки, кулеметив пневмат, механічно набирали руки вугілля на лопату і несли на рухливі жолоби конвеєру.

Молодий, з неголеним обличчям парубок, швидко проліз понад органкою:

- Давай, давай, реб'ятки!
- Даємо, товаришу Карташов!
- Веселіш, хлоп'ята,—сьогодні треба дати 100!
- Ладно, самі розуміємо.
- Треба не підкачать, братця!
- Не подкачаем, аби благополучно...

Я помітив, як в очах мого сусіди засвітився огник привіту і з-під чорних уст блиснули зуби усмішкою, а рухи стали жвавіші, чіткі.

— Це хто, десертник?

— Ні. Помзава.. Парень на ять... Славний.

Дивно—немає «мата», а—щире, товариське слово. Це, слід признатися, явище музейне. Більшість з керівників шахти без «мата» не обходяться, а техрук, навіть, теорію таку висунув, що «вугіль видається на-гора на маті». Тепле, дружнє слово вривалося в роботу, як щось поновлююче силу, щось підбадьорююче.

І я зрозумів, як слово, загублене в вибої, може перетворитися на матеріальну вагу і вийти на-гора зайвою, потрібною тонною вугілля.

Ішов час. Працювали вперто. Гриміли навантажені вагонетки.

І, раптом, у вікні над останнім риштаком навальщик замахав лямпочкою.

Конвеєр зупинився, а в лаву ввірвався стурбований і тривожний голос:

— Карт... ташов... тут?

— А що?

— Давай сюди!..

— Карташо-в! Передай там!—і пішло це слово в глибині темної лави.

Карташов ліз на четверні від нольного штреку, лямпочка, що висіла на ший, хиталася то в один бік, то в другий.

— В чому справа? Чого зупинилися?

— На наклоні канат.... орьол.

Він схопився за голову і зів'яло сів під стоянком. «Орьол», значить, стережись. «Орьол», значить, летять вагонетки із вантажем і порожні по схилу. Вибиті «пари», завалена порода—«блін» всьому.

— Хто?

Посланець розвів руками.

— Та не шкідництво це? Не контрреволюція? Зірвали добичу...

Бригада накидчиків, конвеєрщик, кілька відбійників зійшлися навколо. Чорні півкола під очима особливо виділяли зілсний блиск очей. Стиснуті зуби, виділені м'язи щелеп. Насуплені брови і болісні борозни на брудних обличчях.

Протиснувся голий до пояса відбійник, старий Кузьма, глянув поверх голів у вибій на ясні цятки вугільного шару і ніби сам до себе мовив:

— Так чого ж, сидить... Сцепщика... і... може винуватого...

Ця висловлена думка розрядила напружений стан застиглого гурту. Вона, очевидно, була загальною думкою.

Карташов витяг клаптик паперу й написавши на ньому кілька слів, подав посланцеві:

— Негайно нагору! Щоб у два щоти—Сцепщик. Ну! Потім звернувся до гурту:

— Досипайте порожняк. Закінчите — починайте готувати вугіль... Можна риштаки перенести—і зник на штрекові.

Бігли спотикаючись по шпалах колії.

Біля наклону, навколо плит сиділи плитові, і коногони низу та верху. Лежали вкупі вагонетки. Погнуті, змішані з вугіллям.

— Ну, хлопці... що ж це таке?

Мовчанка.

— Дайте закурить... Скрути, Грицю—і сів на холодну, небиту плиту.

Я не знав, що мені доведеться ще зустрітися з Карташовим. Бригаду нашу було відкликано з Кадіївського гайону, але образ цього товариша глибоко врізався в пам'ять, як і багато інших, що болять справами свого виробництва, що усвідомили свої дії, як державне політично-важливе діло. Багато доводилось зустрічати їх чорних, втомлених і впертих. Я знав, на-

віль, такого робітника, що худ разом з тим, як падав видобуток, і розростався, свіжішав, коли завдання виконували. Не людина, а жива діаграма якась.

І от зараз до товарища Карташова черга з представників від різних газет, різних журналів.

НАЧЕ ОБУШКОМ ДОВБАЄ В МІЗОК

В чому справа?

Ну, яка радість, коли прорив? Не хочеться вилазити з шахти. Так би от і блукав, мов злодій який у сутінках штреків,—очей би на світ не показував. Скільки їх, таких боляників справ робітничих?.. А на шахті прорив...

Не ходили додому, залишалися в «сутках», лягали в вибої, мов у шанці і вели наступ.

Улаштовували «недільники», «субітники», «штурмові дні», «ночі тривоги».

Хвильні гудки розтинали нічну тишу над шахтарськими оселями,—бігли нервові огні шахтарок з усіх кінців селища. Темпи зменшують кількість умовностей,—кидали за вимогою шахтарів, кліті на два удари.

— Нема чого бити по чотирі! На шахті прорив,—побила б нас лиха година!

Ночі тривожні... ночі безсонні... Бо можуть зафози зупинитися.

І в такі ночі розбродились думки штреками. Забігали до вибоїв. Шматувалися неполадками. Знову організовувались і не знали стежок до поразки прориву. Багато нового витворили ці ночі. Але, як гуркіт риштаків глушить людську мову, так це нове, розгорнене глушилося старою, загально-визнаною «системою робіт».

— Ти повіриш,—у нічну зміну не хотіли йти на видобуток... Боялися, що нічого не вийде. Умовляв. Дівчат брав у шахту, товаришок своїх. Звільняв досвідчених, за десятника—неписьменного наставив... От яке діло. Та й сам боявся, а потім думаю—ох, або толк буде, або до Бупру сяду...

Тов. Карташов сів до столу і почав приймати кореспондентів газет...

„ПРОСТО, ДО БОЛЮ ПРОСТО...

Довгі, темні штреки шахти № 22.

Запліснявілі «пари», брудні колії з диким розбійним свистом коногонів, грім навантажених «партій» та верескливий, баб'ячий галас штейгера—«деда Корнея», що навалився на бездоганно спокійного паренька з червоним блискучим носом.

— Я тобі говорю, постав козу!

— А я не поставлю!

— Постав, варвар! Куди? Іроде!...

Пареньок підняв носа, глянув на деда Корнея під ніздрями, ніби понюхав чим пахне від його слів, і потяг «Козу» в підкатний штрек.

— А-а... матері твоєї!.. Як його прізвище? кинувся дед Корней до плитового.

— А я знаю?

— А ти нічого не знаєш, ти, конешно, нічого не знаєш!—Протяг він «конешно» і помітивши коногона, що спокійнісінько курив, опершись об вагонетку, накинувся на нього:

— Ти чого стоїш?

— Одскоч!

— Хто? Я?

— А то ж хто? Що він не в твоїй козі спиниться. Одправить ліс і поверне. Нічого вуха драть—пустив диму й додав:

— Пиляєш... Теж голос... називається. Дед Корней завжди змовкав, коли згадували про його голос. Так само й тепер,—він відійшов до камери, в якій стояла «катеринка», сів на пеньок і за кілька хвилин вже клаював пуввичку на синьому брудному піджаку.

— Старий, а завоїстий!—моргнув оком мій супутник, десятник контролю, тов. Караваєв.

— Що, хлопці, який пласт дає?—звенувся він до плитового.

— Шостий.

— Комсомольська?

— Да—пробасив куций хлопчина хрипким голосом, і ловко підхвativши «барабанчик» з тросу наклону, брязнув ланцюгом об вагонетку, очевидно розраховуючи на те, щоб розбудити деда Корнея.

Ми пройшли кілька метрів в вироблений штрек і звернули в людський ходок. Округлий верх ходка ховає у ковбанах тіні, а кам'яністі виступи стінок мають щось спільне з т. Караваєвим.

— Він,—весела людина, гранітно-вайлуватий і добродушний. Здається, зачепись за виступ стіни—вивалить з корінням.

— Бували в шахтах?

— А чого ж...

— А-а... інтересне діло,—подумав і додав—шахти...

Вийшли в кольний штрек п'ятої лави. Давали вугіль з верхньої частини лави.

Підлазимо до молодого накидчика з спітнілою блискучою спиною.

— Ну, як діло?

— Іде.

— Добре?

— Аж гуде.

— Ти звідки?

— З Поділля...—відповідає він, не зупиняючись.

Караваєв, задоволений з цієї, анкетного типу, балачки, вдарив долонею по стояку органки.

— Ех, під шнур. У вас цигарки є? Давайте покуримо. Він викрутив лампу, закурив цигарку і злігши на лікоть, довго дивився у глибину вибою, прислухався до шумів лави і кинув:

— І просте діло.

— Ви про що?

— А, про Карташова. Роки рубали і по-дурному. А тепер, гляньте— оце ж зараз беруть верх лави, а нанизу машина вже рубає. Доки тут приберуть, там уже буде робота приготована. Перейдуть туди, стануть видавати, а машина рубає та й рубає далі. Ех, тут інтересне, брат, діло. Тут, як розібратись так розбирать немає чого... Простота. Да-а...

Ми полізли далі.

Караваєв зупинився біля риштаків, просунувся за органку, глянув угору, потім наказав:

— От установочка. На красоту. Ей, Сенька—крикнув він наверх, скориставшись з того, що риштаки зупинились, доки міняли вагонетки — помахай братуха, лямпою.

Сенька показав світлом лямки верхню точку установки, а низ було видно, й так, тому що на штрекові горіла електрика. Справді риштаки положено, що струну знатягнуто. Тимто й гуркіт менший. Гармидер не той, що на жаль, можна часто почути, коли лінія викривлена.

— У насна око нічого не робиться. Що—око? Заплюй ти собі око. У нас все під шнур.

Чітко, без всяких побічних рухів ходять риштаки—сунуть чорну масу вугілля.

Праворуч, метрів за 20 вниз працює машина. Крізь гудіння мотору чути було майже чистий свист роботи бару.

— Працювала раніш 8-10 годин—кричить над вухо Караваєв.

— А тепер?

Його очі перетворилися на дві вузьенькі щілинки з невеличкими крапками вогників—сміється.

— Тепер 56 годин підряд. Будьте певні.

— Ви сказали 56?

— Атож. Бачте, раніш робилося так: машина рубала переважно в нічну, в третю зміну. Третя зміна майже ніколи вугілля не давала. Вона робила заруб і лягала біля кольного спочивати, аж доки всього вугілля не прибирали.

— Виходить, вугіль давали дві денні зміни, а третя готувала.

— От-от. А Карташов усе це під одного. У Карташова давай і давай без всяких двадцять. Раз ти зарубна, то й будь зарубна. Нічого прогулами займатися.

Молодий машиніст, очевидно, зрозумівши про що йде мова, махнув ніби напропаще вперед рукою і крикнув:—Рубаємо на смерть!—а з-під чорних уст показав два ряди міцних білих зубів.

Я ждав на щось складніше і, мабуть тому, довго не розумів системи тов. Карташова. Просто надзвичайно.

Машина зарубується, проходить метрів 20—25 і тоді на цю ділянку сідають робітники й починають видавати вугіль. Доки машина підрубає другу «порцію» першу ділянку вже очищено і робітники організовано почи-

нають видавати ділянку другу, а машина рубає верх. Дійшла машина до нольного а робітники вже видали «порцію другу» і переходять видавати верх зарубу.

— Так, дозвольте, — машині все ж доводиться відпочивати, доки приберуть верх заруба? Караваєв глянув на мене з докором і показав на штибового робітника, що відкидає дрібний вугіль.

— Чи їй багато треба? Маленьку стежку. Штибовий пригортає вслід за машиною. Дійшла вона до краю і яловим ходом назад, і знову спочатку. Як безкінечну казку.

Все це передавав Караваєв, вкладаючи душу, хвилюючись, переживаючи. Його простяцьке лице розливалось в радісній посмішці від всякого запитання, що торкалося суті справи Карташова. Воно гладко вибрите, але з необачности місцевого парикмахера на лівому боці губи була синьо-зелена пляма форми англійського вуса. Коли він сміявся, цей вус відходив

— Ну, а коли ж спочиває машина?

— Зробить два цикли, почне третій, дійде до комбінату, може підтягти його ближче до вибою і тоді зупиняється години на 3—4, доки бригада перестановщиків перенесе риштаки. Її підмажуть, почистять, і знову на 56 годин, аж до нової перестановки риштаків.

Ну, і кріплення лави так само йде слідком за машиною: по першому врубі кладуть кліті, чи б'ють «кущі», а по другому врубіві б'ють органку. Бурки по вуглі бурять або перед машиною, або після неї—це вже питання другорядне. Так тут і говорити немає чого, давайте краще покуримо.

Ми вийшли до відкатного штреку.

Два хлопці прибирали породу від проходки штреку. Один з них передавав їй від самої бурки другому, а той подав у лаву третьому, що попідрештаком спроваджував у забут.

Високий, білявий хлопчина півголосом наспівував про те, як:

Ой, забелелі снєжки
Дай забелелі белі...

На його обличчі ледве помітні тіні спогадів—легенький сум, і не добереш, чому він надає переваги,—чи пісні, чи роботі.

І хто знає,—може він не помічає темного, вогкого штреку з запахом грибків, а уявно з хлопцями по скрипучих снігах своєї далекої Вербовки, сидить, на зборах колгоспу «Червоний Промінь», кидає не сіру породу, а білі сніжки, поціляючи в козушок Катрі Терниківни. Але свідомість і квиток з портретом Леніна до чогось зобов'язують.

Проходив порожняк. Його обегтали на плиті, підводили під риштак і він тоді гримів залізом. Спадали великі й мали кусні чорного, блискучого вугілля. А коли вагончик наповнювався доверху, кивальщик махав поперек риштаків лямпочкою і конвеєр зупинявся, чекаючи, доки підведуть новий порожній вагончик.

Темнів штреку ковтала вагончик за вагончиком вантажу.

Караваєв востаннє потяг диму, плюнув на цигарку і сказав:

— Оце вам і система Карташова. Все, як на долоні. Простота! Так то—і знову його зелений вус пішов вбік і вгору.

РОЗВ'ЯЖІТЬ ЗАВДАННЯ

Я міг би подати вам готові висновки. Але я не хочу відбирати у вас того задоволення, яке ви можете одержати в процесі розв'язування цих завдань. У відповідь—радість.

1. Комсомольська лава до прикладання системи Карташова мала завдання 140 тонн, а видавала, в кращих випадках, 90—95 (максимуму). Зараз, працюючи за системою Карташова, вона дає пересічно 200 тонн.

Скільки відсотків не вважаючи на сумлінне ставлення комсомольців, лава не додавала, і на скільки тепер лава перевиконує завдання?

2. «Вугіль» затвердив плян продукційности зарубної 1931 року на 2860 тонн на місяць. Карташов (в 75-метровій лаві при пласті в 4—5) дає 40—41 тонну на місяць.

Вирахуймо—на скільки збільшується видобуток вугілля в Донбасі за один рік при умові, що він має зараз 1051 зарубну машину?

Цю арифметику можна б було продовжити і на циклічність і на абсолютно всі роботи, які є в шахтах, але й цього вже досить для того, щоб уявити, який це величезний удар по політиці правих, по шкідництву і т. інш.

«Безперервний струмінь вугілля з вибою!»—так відповіли робітники Донбасу на гасла партії про механізацію, про максимальне використання механізмів.

У тривожні, безсонні ночі, з нервовим світлом шахтарок, багато родилося дечого нового. В такі тривожні ночі Карташов зібрав усе це, систематизував і одержав одне ціле, що одержало його ім'я.

МАЛЕНЬКА ПРИМІТКА

Бережне, батьківське ставлення до механізмів наше правило. Наші машини повинні працювати багато і довго. Всяке невеличке зауваження часто-густо дає величезні позитивні наслідки і це особливо у вугільній промисловості.

Я не бачив ще, щоб риштаки качали безперестанно, хоча таку проблему система Карташова й висуває. Раз безперервна заготівля вугілля, очевидно, мусить бути й безперервна видача його.

На всіх шахтах, на яких мені пощастило побувати завжди, робиться так:

Плиту кладуть під мертвим останнім риштаком, і вагончик, який подає вугіль, стоїть на плиті. Коли він наповнюється вугіллям, риштаки зупиняють, вагончик з вантажем відкочують на рейки, а на його місце подають порожній вагончик і починають качати знову.

Часті зупинки комбінату псують мотор, розсмикують усю систему конвеєра.

Для того, щоб замінити навантажений вагончик, порожняком треба витратити приблизно стільки часу, скільки витрачається на те, щоб насипати половину вагончика.

Це значить, що: замість того, щоб давати за годину 60 вагончиків, ми даємо тільки 40.

Позбавитися такого становища дуже просто і легко.

Для цього треба покласти плиту на 2 метри від того місця, де поступає вугілля у вагончики.

Вагончик стоїть під риштаками, його вантажать вугіллям, а другий уже напоготові стоїть на плитах, і досить натиснути на порожній вагончик, як навантажений відійде далі по колії, а його місце займає порожній, а вугілля почне сипатися в нього. Доки насиплеться до половини вагончик, у нас буде знову стояти порожняк у запасі.

Таким чином, ми уникаємо простою машини і забезпечуємо безперервний прийом вугілля з вибою. Треба тільки, щоб вагончик, який міститься під риштаком, стояв не на плитах, а на колії, а порожняк може стояти на плитах.

Наші вагончики щільно пристають один до одного своїми стінками, вугілля у щілини потрапити не може. А коли б ми мали й цю небезпеку, то її можна було б уникнути за допомогою зігнутої дахом залізної плахи, що лягала б над щілиною і розподіляла б вугілля або в порожняк, або в навантажений вагончик.

Безперервна подача вугілля на штрек так само позбавляє робітників тієї смиканини, яку вносять часті зупинки конвеєра. Такі зупинки не несуть з собою спочинку робітникам, а навпаки, дезорганізують працю накидчика.

Я не знаю, може я ломлюся у відкриті двері, я не претендую на відкриття Америк, але я не на одній із шахт такого не бачив. Тоді як доводилося спостерігати, як іноді той спосіб, що є—шкодить роботі своєю недосконалістю.

Буду радий, коли взнаю, що таке вже є на котрійсь із шахт—його слід перенести у всі шахти.

Система Карташова—величезне політичне явище. Вона народжена не Карташовим, а всією робітничою масою шахт, що боролася з проривом.

Нам, комсомольцям, треба її рознести по всьому Донбасу, прикласти її до всієї нашої вугільної промисловости.

Безперервний струмінь робітничої свідомости народжує саме таке, що витісняє весь завал спадщини. Безперервний струмінь вугілля не дасть деду Корнею клювати пувички в робочий час, буде бігати дед Корней, давати лад роботі, не буде беззмістовних комедійних спірок за «козу», а буде квітнути свідомий труд, горітимуть червоні зорі на лавах, ростимуть і множитимуться наші, свої, чорноблузі «едисони».

І—«Нікто путі пройдьсонного

У нас не отберют...»

А по шляхах, що лежать спереду, ми підемо й самі, без Рамзіна.— з Карташовими, Качурами...

Скільки вас, болільники справ робітничих?..

Безліч...

Д. ГАЛУШКО

РЕИД УДАРНИКІВ

1. НАЙКРАЩІ БІЙЦІ ТА КОМАНДИРИ

До Одеси їх прибуло 30 чоловіка. Один командир чоти, десять червоноармійців і дев'ятнадцять молодших командирів, що більшість з них наче-пили трикутники цієї осені. Приїхали з Києва, Вознесенського, Староко-стянтинова, Проскурова, Житомира, Вінниці, інших міст.

Командування 51 Перекопської дивізії добре підготувалося до зустрічі гостей. Мали прибути делегати з Уралу, Москви, Пермі, В'ятки тощо. Але найбільша делегація, це група ударників—частин УВО. Для них у штабі дивізії призначено приміщення, улаштовано ліжка. 18 листопада тридцять найкращих бійців і молодших командирів УВО, перезнайомившись між собою, розмовляли, ділячись одеськими враженнями...

Я їм дав ім'я «тридцять», бо всі вони однакові, спокійні, витримані й трішки суворі. Кожен з них говорить однаково серйозно про всі події, що відбувались на світовій арені і про речі нашого гуртожитку. З тридцятьма, з цим маленьким дружнім колективом довелося пробути один тиждень. Три доби в Одесі, далі подорожувати морем до Севастополя на прекрасному пароплаві, що недавно вийшов із доків балтицького заводу у Ленінграді. Дві доби бути в Севастополі, одвідати музеї, панораму штурму міста 1854—55 року, одвідати червоні пловучі фортеці: лінійний пароплав «Паризька комуна» та крейсер «Червона Україна». З тридцятьма до-велося побувати на місці боїв, що точились десять років тому, на Перекопі, біля Сивашських багниць. На Перекопі—турецькому валу, на могилі героїв, провести мігінг, розмови. З тридцятьма найкращими бійцями та команди-рами довелося, нарешті, побувати в Запоріжжі, оглянути, як будується Перекоп соціалізму—Дніпрельстан.

Короткі, надто короткі дні екскурсії, подорожування бурхливим морем на пароплаві, в парках і холодних вагонах залізниць, минали непомітно. Але зустріч з чотою зразкових, найкращих залишила незабутні спогади.

Тридцять безліч раз шикувались, переспівали всі пісні, розказували про досягнення в частинах. Гарматники, кіннотники, піхотинці, зв'язківці— всі вони розповіли сотні пригод, цікавих фактів з таборового, маневрового, учбового життя. Тиждень перебування з чотою зразкових, дав тисячі кар-тин, що з калейдоскопічною швидкістю переходили перед моїм зором.

Назавжди я запам'ятав, що тридцять, прослуживши в загальній сумі шістдесят дев'ять років у Червоній армії (два ударники служили 23 роки, а решта рік і деякі два, три, чотири), не мали жадної дисциплінарної кари, ані доган за порушення статуту. Зате вони мали понад 200 подяк, заохо-чувань, нагород тощо.

І багато, багато командирів, побачивши чоту ударників, пишались.

Коли ударники, співаючи, бадьоро йшли вулицями міста, командири говорили:

— Ось таку б чоту... От чота...

А чота знала собі ціну. Завжди, у кожного заправлена гімнастюрка, френч, вичищені чоботи; завжди всі поголені, ходили струнками лавами, тільки лавами, шиком ходили. Нарізно ніхто їх не бачив, тільки в ладу, тільки з бадьорим маршем та піснями.

2. СВЯТКУВАННЯ ПЕРЕМОГИ

Трудящі Одеси, колгоспники підготувались до свята Жовтневої революції та десятиріччя штурму Перекопу.

Місто, що переходило разів 20 з рук одної влади до рук другої, причепурилось, прибралось. Гасла та прапори уквітчали його. Сліди французької окупації, господарювання Григор'єва, петлюрівців, Мишки Японця—закурені димом одеських заводів. Місто, що славилось своєю розпустою, повіями, набагато змінило своє обличчя. З торговельно-перекупського міста Одеса перетворилась на місто індустріальне, на важливий центр півдня радянського Союзу. У п'ять, у шість, у десять раз збільшилась кількість пролетаріату на заводах. Зростає індустрія. Нові фабрики, нові заводи. Але двадцять п'ять тисяч чоловіка позбавлених виборчих прав—показує, що в Одесі досить велика й погана спадщина старого...

Свято десятиріччя закінчення громадянської війни в Одесі відбулося врочисто. Тисячі прапорів, гасел закликали до перемоги на господарському фронті. Представники компартій інших країн вітали трудящих Одеси. Член виконкому Комінтерну тов. Сен-Катаяма говорив:

— Ентузіазм пролетарів Одеси справив на мене надзвичайно велике вражіння. На кожному обличчі світилась завзята готовість боротись за ті гасла, що маяли над головами...

На демонстрації був консульський корпус чемних джентльменів, що сидючи на балконі міськради, скляним поглядом дивились на суцільні колони демонстрантів. А напроти, на балконі музею революції, делегація закордонних робітників викрикувала гучне: «Рот фронт»...

9 листопада—пам'ятний день для залоги міста Одеси. На честь десятиріччя штурму Перекопу, молоді перекопці напередодні внесли пропозицію—9 листопада провести масовий субітнік. Всі кошти суботника передати на збудування дирижабля «Клим Ворошилов»...

О десятій годині, після мітингу, в частинах, сотня за сотнею, полки вирушили на субітнік. Чотири тисячі бійців, представники робітників шепів з чотою ударників УВО на чолі, рушили на субітнік. Шість годин працювали. На заводах, фабриках, на тисячі карбованців зроблено... А увечорі врочисте засідання в театрі; кілька тисяч присутніх. Ударники частин УВО сиділи в перших рядах партеру. Двох ударників обрано до президії. Від 8 до 12 години—врочиста частина. Доповідь, привітання, привітання.

Прекрасно устаткований театр почув історію боротьби пролетаріату та трудящого селянства з міжнародною контрреволюцією. Театр почув болісні цифри втрат, що зазнали трудящі через втручання імперіялістів. Театр почув, як боролись, вмирали і, вмираючи перемагали старі перекопці.

Представники пролетаріату Одещини, Москви, Уральської області, Пермі, В'ятки доповіли, що за 10 років усі, всі рани громадянської війни загено. Країна Рад дійшла велетенських успіхів на господарському фронті.

Молоді перекопці, представники одеського пролетаріату гучними оплесками зустрічали слова про перемогу пролетарів та селян-колгоспників...

Незабутній момент. Підчас одного привітання, з лівого боку на сцену виходять 150 бійців 151 полку, що колективно вступають до лав партії та комсомолу, а з правого боку—на сцену йшла демонстрація... Півтори сотні матросів з капіталістичних пароплавів Англії, Італії, Греції тощо. З червоним прапором, з гаслами, прийшли закордонні брати на свято перекопців.

Англійські, грецькі, італійські матроси щиро привітали робітників та бійців: «Товариші, робітники, червоноармійці! В майбутній війні що ї готують наші капіталісти—переможете ви. Переможете через те, що в боротьбі на ваш бік стануть пролетарі всіх країн, що на ваш бік станемо ми, матроси.

О третій годині ранку вийшли з театру. Багато вражінь залишилось від святкування. Історія Перекопської дивізії, бойовий шлях, доповідь представників пролетаріату Москви, Уралу, Одеси, Пермі, В'ятки, привітання представників братерських компартій, революційних матросів—все це «мої» тридцять старанно нотували. У блокноті, зшитку, на клапті паперу, щоб потім довго, довго розповідати про славетний ювілей десятиліття штурму Перекопу.

3. МОРЕМ ВІД ОДЕСИ ДО СЕВАСТОПОЛЯ

Десятого листопада о 12 год. 20 хвилин ми мали вирушити пароплавом з Одеси до Севастополя. Але о 9 годині «експедиція», як ми її згодом називали, ще по-справжньому не почала збиратися в подорож.

У командування дивізії відбувалося урочисте прощання. На «прощанні» делегати 45 дивізії підписали договір на соцзмагання з 51 дивізією. Ударники частин УВО говорили про вражіння від одвідин дивізії і дякували командуванню за гостинність. Командир і комісар дивізії тов. Нестеровський просив гостей-червоноармійців розповісти в своїх частинах про досягнення перекопців.

На ці урочисті збори приходили скремі бійці, робітники й звертались до тов. Грубера—начподиву 51 з проханням включити їх «на Перекоп». Замначподиву тов. Моторний бігав по довгих коридорах штабу, заходив на нараду і підганяв усіх швидше лаштуватись до від'їзду на парсплав... Дістали консервів, цукру, хліба, бісквитів і трамваем поїхали до пароплаву. Гудки на паровозах, пароплавах лякали нас, здавалося, що ми спізнились. Хтось з «моїх» тридцяти зробив закид:

— Довго говорили, не треба було фотографуватись, а тепер спізнаймося...

Від трамваю в порт до пароплаву ми бігли, бо почули перший гудок з красуня—«Аджаристану», що спокійно стояв біля пристані. Делегація на Перекоп уже складалася з 70 осіб: 30 ударників частин УВО, 15 з частин 51 дивізії, решта—робітники-шефи з Москви, Одеси, Уралу, Пермі, В'ятки тощо. Паляниці хліба, консерви в одну мить опинились на палубі. У гармидері пристанських прощань і палубного штовхання ми помітили, що бракує керівника екскурсії.

Тов. Моторний спокійно переказує з пристані:

— Тов. Галушко. Слізков спізнився. Ти стоїш на чолі екскурсії. Гроші—1300 карбованців—телеграфом у Севастополі. Відповідаєш за все.

Пароплав дає гудки, ми бачимо, що наче навипередки, поспішають до пароплаву керівник екскурсії комбат тов. Слізков, а за ним велетень, комполку 133 тов. Бріліянт...

І тов. Слізков, і червоний (після «випередок») наче після парні тсв. Бріліянт встигли «вилізти» на пароплав. Екскурсанти їх оточили і радо жартували. Почали повіряти чи вся екскурсія. Ні, двоє залишилось. Двох забули, не встигли вони на пароплав.

Ударники всі тут, стоять біля палубної огорожі і поглядають на порт, повний пароплав на береги, що віддаляються від «Аджаристану».

Впливаємо за маяк, дивимось на безкрає море, що легенько, легенько колише пароплав і хвилями приємно доскоче його нафарбовані боки. Море зачарувало усіх. Більшість з екскурсії на морі вперше. Пароплав рівно посувається вперед, хвилі міцніше б'ють боки «Аджаристану», на обрії зменшується Одеса, береги.

Розташувались на палубі. Червоноармійці оточили матросів і розмовляють про своє життя. Деякі групами ходять по пароплаву і роздивляються всі закутки. Особливо зацікавило всіх, що пароплав лише недавно вийшов з наших майстерень—з доку; і це його перші рейси. Новенькі палуби, снасті, щогли, каюти, клюб, все ще блищить, все це нафарбоване, залите, лаком, м'які меблі в чистих чохлах принадажують до клюбу.

Хвилі дужчають і гойдають пароплав. Приємне зачаровання починає зникати. Чисте повітря, що годону тому розпирало наші груди, тепер здається гідким. Один по одному «мої» зразкові «укладуються» на ослони, шинелями закутують голови і «хоріють». Морська хвороба повалила більшість екскурсантів. Лише кілька ударників з жартами обходять палуби, трюми, довідуючись про стан здоров'я товаришів.

Протягом дня ми мали змогу оглянути зовнішній вигляд пароплаву, але всіх вабило серце «Аджаристану»—машини. Ввечорі умовляємося з капітаном пароплаву і йдемо оглядати машини.

Контрреволюція, борючись проти нас, прикладає всіх зусиль, щоб знесилити республіку рад. Руїнами, голодом, капіталісти мріяли подолати революцію. Залізничі, водяний транспорт зазнали найбільших шкод. Військову й торговельну флоту Чорного моря частково зруйнували білі армії,

частково захопили й вивезли за кордон. Пароплавне господарство радянської країни довелося розпочати з ремонту зруйнованих пароплавів.

Без допомоги закордонної техніки, а, навпаки, за постійної шкідливої діяльності агентів контрреволюції довелося республіці рад відновлювати транспорт. Після ремонту наші судобудівельні майстерні розпочали нове пароплавне будівництво: лісовози, нафтоналивні судна і, нарешті, пароплави, що нічим не поступаються перед закордонними. Ось наслідок десяти років господарювання.

До сотень цифр, що ми їх чули в Одесі про господарські досягнення, ми почули й побачили одиницю, велику одиницю в галузі господарства, мало відомої для широкого читача. Пароплавне господарство—це одна з найважливіших ланок не лише транспорту, але й прекрасний засіб пересування для відпочинку.

Ми оглянули всі машини, сховані в воді. Понад довгими валами, що рухають пароплав, ми прийшли до корми—кінця пароплаву, де за пергородкою шуміли гвинти гонючі, пароплав вперед, до Севастополя.

Після огляду машин—ленкуток пароплаву, вечір з матросами, а о 12 годині розходилися по каютах для відпочинку. Всі забули про хворобу, ділились вражіннями від «екскурсії» по пароплаву...

Деся далеко побачили маяк Євпаторії. Він різав у всі кінці темряву, проміння зникало в безвість, хвилі нас також залишили. Замість холодного північного вітру наші обличчя цілував теплий південний. Море заспокоїлося і ми спокійно відпочивали...

О четвертій годині ми вирушили з пароплава на пристань Севастополя. Сотні вогнів на морі розбуркали нас. Короткий сон зник з тужним гудком катера, що віз нас до казарм Н-ського навчального дивізіону.

Довідуємось про приємну новину. Розпис рухів поїздів примушує нас 2 доби чекати в Севастополі. За цей час ми одвідуємо музеї, знаменну панораму, військові пароплави. Місце відпочинку, їжа—все є, про все потурбувались представники дивізії.

4. КОЛИШНЯ ФОРТЕЦЯ ЦАРАТУ

Севастополь засновано за часів цариці Катерини другої. Призначення міста—морський порт, стоянка російської флотії, південна фортеця російського царату. Севастополь—одна з найкращих бухт світу, що її захищено від вітрів і морських хвиль. У Севастополі мала зміцнюватися флота російського царату, що охороняла нові торговельні шляхи російських капіталістів, які йшли через Костянтинопіль, Дарданели на захід і схід, перехрещуючись з шляхами англійських капіталістів.

Морськими шляхами російська буржуазія збиралася вивозити за кордон хліб, скуплений за безцінок у селянства. Морем мали вивозити з Росії сировину, що на неї багата велика країна.

У Севастополі збудували корабельні, неприступну фортецю, обладнали бухту й зробили це місто опірним пунктом царату на Чорноморському узбережжі.

Місто розкинуто на «курганах» — нагірній мальовничій частині. Схили гір стикаються з морем. Цариця Катерина, що вважала себе за представника науки і знечев'я захоплювалась стародавнім мистецтвом, новим містам давала відповідні назви. Новому місту було затверджено назву — Севастопіль, від грецького слова Севасто — величне, піль — місто. «Величне місто».

Отже, ударники частин УВО, 11 листопада опинились у цьому «величному місті». Важкий чобіт російських царів-жандарів почувається в кожному старовинному пам'ятнику Севастополя. Найбільше пам'ятників, звичайно, від часів війни 1854-55 року. В історії капіталістичної Росії ці роки були найганебніші, найсмутніші. Та капіталізм не сумував. Те, що загубив на війні, швидко поповнював коштом пригноблення, а послужливі історики писали історії про хоробрість генералів, про відданість салдатів богів, царів і батьківщині.

Майже на кожному кроці згадки про жахливі події 1854-55 року. На пристані закопано тіло гармати, що править тепер за велетенський пакіл. Казарми збудовано за системою — «салдат — тварина, житиме в темному, тісному приміщенні». Плян міста — окремі кургани — це кільця міцного ланцюга, що мав боронити російську флоту.

Військово-історичний музей, велична панорама — це пам'ятники війни 1854-55 року між Росією та Англією й Францією.

Війна була за переділ ринків, за володіння шляхами до країн з низькою технікою. Інтереси Росії, що за часів Миколи I-го швидко посувалась уперед капіталістичним шляхом, стикалися із інтересами Англії. Російський капітал, що тягнувся на схід, до Індії, зустрівся з капіталом англійським. Торговельні шляхи капіталістів Росії та Англії охороняли російська та англійська флоти. Змагались між собою капіталісти, а гинули, тисячами гинули робітники й селяни. Капіталістичній Росії треба було мати Дарданельську протоку, «володіти ключами від Єрусалиму», та це — байки, справжні причини нам відомі.

Експонати музею ті самі, що були десять, двадцять років тому.

Радянського там дуже мало. Але уважно оглянувши старі експонати, нікчемність капіталістичних господарів і полководців, ми бачили причину успіху англо-французької зброї і причину поразки російської.

Оглянувши військово-історичний музей, ми пішли до панорами штурму. Зовні приміщення — куля. Без вікон. Залишивши торбиночки, портфелі, пішли дивитись картину. З круглої трибуни дивились на велетенську картину, що оточує трибуну. Картині немає початку й кінця. Севастопіль 1855-56 року весь в огні, а навкруги наступ веде англо-французьке військо. «Хоробрі» російські офіцери подають салдатам приклад, генерали навіть спостерігають бій. На довжелезному полотні, що в колі має 122 метри 47,5 сантиметрів, і 14,91 метрів заввишки, німецький художник Рубо протягом двох років намалював штурм Севастополя 6 червня 1855 року. Картина й приміщення коштували 200.000 карбованців золотом.

Чого змальовано саме бій 6 червня? Через те, що це був ніби один щасливий день для Росії за 11 місяців боротьби.

Бій тривав кілька годин. Англійці та французи міста не захопили. Вони загубили 6.700 забитими. Російські салдати, що боронили місто, втратили 5.500 забитими. На картині безліч попів, божниць, ікон, свічок. Хрест і нагай гнали «сіру тварину» захищати bastiони, кургани, захищати, щоб за кілька тижнів усе здати ворогові.

Життя в оточеному ворогом місті було жахливе. Голод, холод, пошесті. Лікування ніякого. Хрест і піп—це швидка допомога. Щодо допомоги медичної, то ось один яскравий факт. У Криму не було майстерні, щоб точити хірургічні інструменти. Почало командування просити, щоб цю майстерню перевезти з Кишинева. Листування тривало до закінчення війни. 1856 року майстерню перевезено до Херсону.

Заляканість, пригнобленість, схована туга—ось чим тхне прекрасна картина, а побачивши її, побачивши експонати музею, кожний екскурсант бачив два світи, дві класи: панів і рабів. Одні вмирали ради того, щоб другі пили, гуляли та бенкетували, вивозили крам до Індії, Турції.

Ще в музеї ми читали об'яви префекта поліції міста Парижу. В об'яві говорилось, що мирну угоду між Росією, Англією та Францією підписано. Досягнуто гарантій... Війни довго, довго на сході не буде. Дійсно, гарантій було досягнуто. Російську флоту знищено. Зруйновано південну фортецю російського царату, приборкано молодий російський капіталізм. Нехай російські капіталісти спробують вивозити вироби своїх фабрик та врожай з степів у сусідні країни, коли російську торговельну й військову флоту сховано на дні Чорного моря.

Крім пам'ятників художніх, є звичайні. На північ від Севастополя чорніють три плями. Це могили російських салдатів, французьких та англійських. За 11 місяців севастопільської бітви забито 128.000 російських салдатів і 80.000 французьких та англійських.

У війні 1855 року переміг англо-французький капітал, що мав технічно-розвинену промисловість, вищу за російську. Ця техніка зруйнувала прекрасне місто. Від Севастополя залишилося 14 будинків.

5. ЧЕРВОНІ ВАРТОВІ КРАЇНИ РАД

Другого дня, оглянувши музей революції, що в ньому найбільше місяця посідає матеріал про революційне повстання царської флоту 1905 року, ми всі нетерпляче дожидали часу, коли катер повезе нас на лінійний корабель «Паризьку Комуни» і крейсер «Червона Україна». Ми ждали подивитись на своїх вартових, що мають зустрінутись з англо-французькими хижакими в майбутній боротьбі на Чорнім морі.

Чверть години пливли катером, переспівали усіх веселих червоноармійських пісень, хто знав, той розповідав про нашу й капіталістичну морську флоту. Нарешті, ми біля «Паризької Комуні». Кожен із нас гордо дивився на цього морського велетня, на могутні гармати, механізовані апарати, товстий панцер. Ми лазили в каюти, ми обдивилися палуби, ко-

мандирські рубки, ми бачили машини корабля, дивилися, як заряжають гармату, і де гарматник-червонофлотець буде діяти підчас бою...

Крейсер «Червона Україна»—це менший брат лінкора «Паризька Комуна». Це теж могутній, гарний корабель. Ми роздивляємось устаткування корабля, слухаємо пояснення про руйніщючу силу торпед, про порядок спускання їх на воду.

Сотні речей на кораблі, від могутнього ланцюга котовиці до корабельної крамниці—розглядали ударники. Наші екскурсанти ставили багато питань, просили командира, що з нами розмовляв, показати приміщення гуртожитку матросів. Ми обійшли весь корабель, а приміщення так і не знайшли.—Його власне бракує на кораблі. Тут ніде його обладнувати. Є місце на спання, ось складне ліжко, а там, звérху, матрос. Щодня виносъ і вносъ його...

Сувора служба червонофлотеця. Чотири роки служити. За ці роки багато знань треба придбати. Корабель—машина, складна машина, велетенська фабрика. Кожен матрос—це певний майстер чи робітник фабрики. А щоб фабрика добре працювала, треба досвідчених робітників. Червонофлотець завзято вчиться, працює, щоб бути гідним звання червонофлотеця.

Огляд кораблів закінчується.

Молодий робітник з одеських трамвайних майстерень з боєм заявив:

— Ой, важко у флоті. А коли подивишся на чорні кльоші, коли подивишся на матросню, то ніколи не скажеш про життя їхнє важке.

— Е, браток, ти по кльошах судиш, як служити. Нічого, підеш до армії, звикнеш, то й не важко здаватиметься. Не жахайся—підбадьорював один з тридцяти. До нашого, браток, життя треба звикнути. Бути захисником країни Рад—не тільки кльоші та остроги носити...

Старий робітник з Москви підсумовував вражіння від екскурсії.

— Е, ні. Ми не дурні, щоб бездіяльно спостерігати, як капіталісти проти нас озброюються. Дивіться, хлопці, і знайте. Гармати наші, наші рушніці мусять стріляти далше і влучніше ніж капіталістичні, це наше з вами завдання.

Група червонофлотців, ударники радісно відповідають старому:

— Не турбуйся, папаша, і те, і друге єсть.

— Ну, а коли єсть, то, звичайно, нічого турбуватись.

ТУДИ ДЕ ПЕРЕМОГЛИ

Сизий приморозок ранку розіслався рівним кримським степом. Увечорі ми їхали тунелями, міжгір'ям, а, прокинувшись, побачили, що перед нами навкруги рівний степ. Степ простягся до обрію, з'єднався з рожевим промінням сонця і вабив нас до себе.

Ми поспішали на північний захід. Від Джанкою їхали на Вірменське залізницею, прокладеною за часів господарювання в Криму Врангеля для скріплення позицій на Турецькому валу. Дивлячись на старі рейки, ми

уявляємо собі, що це за них тепер вимагає французька буржуазія від нас грошей. Вона ж кредитувала Врангеля, вона позичала йому грошей на організацію перемоги над більшовиками...

Ще далеко до Юшуні, а вже всі екскурсанти товпляться біля вікон вагону. Старі бійці розповідають, як ворог бився на Юшунських позиціях, як він намагався відкинути нас від Юшуні.

Розмову перебивають чийсь слова:

— А он і вал видно.

Турецький вал. Про нього писали у всіх газетах, безліч разів говорили на святкуванні, про вал згадували багато разів підчас подорожі. А коли почули це слово, всі кинулись до вікна, щоб побачити історичний вал. Недалеко спереду побачили довгу, руду стьожку...

Зупинка у Вірменському. Станція чи, правдивіше, казкова хатинка на трьох курячих ніжках—відтягла нашу увагу. Весь персонал станції—дві особи: начальник і сторож. Вони радо нас приймають. Вони призначають для наших речей невеличкі сінці і ми прямуємо до Вірменського, жартуючи з вигляду станції.

У місті чи селі Вірменському багато мечетів. Здається, аж цілих вісім. Одна церква і багато, багато бідноти та злиднів. Уявіть собі село, що одного дня залишилось без єдиної коняки, воза, без тягла. Що це за село? Де його економічна міць? таким Вірменське стало 1920 року. 11 листопада в селі не залишилось жодної коняки чи візка. Врангелівці, відступаючи, забрали все до цурки, а гарматні зруйнували селянські хати і збили бані на двох мечетах. У Вірменському є росіяни, українці, кримські татари, євреї. Майже з усіма представниками цих націй довелося говорити нашим ударникам. Всі кляли білих, що знали тільки одне:

— Коні є—хліб є.

— Лошади есть—хлеб есть.

— Ат бар—калаш бар.

— Фирд из ду—брейт из ду.

10 років мирного будівництва тут, у Вірменському, не дали того ефекту, що його відчувається в усіх селах та районах нашого Союзу. Неврожаї кілька років поспіль не дають селянству вибитися з злиднів. Але за 10 років і тут є багато поліпшень: на майдані промадська їдальня, у восьми мечетах немає муллів.

На селянських підводах їхали екскурсанти на місце останніх запеклих боїв. Праворуч виблискували Сиваші, десь на горі біліють стіни хаток Строганівки. Наближаючись до валу, помічаємо, що він зростає, стає грізним і могутнім. Місцевість біля валу розбита гарматнями. Скрізь безліч ямок. Десятки тисяч гарматнів поклювали цю місцевість.

Посхоплювавшись з бричок, наввипередки біжать червоноармійці на вал. Один-по-одному вибігають наші тридцять і, зупинившись, дивляться, звідки наступали червоні полки. А старші—учасники громадянської війни—на вал не вибігли. Поставали на півдорозі, оглядаються навкруги, один одному розказують про міюкардит, порок серця тощо.

Наш план роботи зазнав деяких змін. Мали розпочати організовано обходити вал, а тут тобі розбіглися ударники, хто куди. Командир 133 полку тов. Бріліянт, що його постать ні в якому разі не дозволяла «брати» тепер Турецький вал, скаржився на безладдя. Наші тридцять забули тут за дисципліну. Вони між собою і робітниками жваво розмовляли, кроками міряли віддалення від гармати до гармати, від кулемета до кулемета. Ударник Н-ського полку зв'язку говорив кіннотникові:

— Арифметика тут проста, зрозуміла. На 8 кілометрів валу—180 гармат, 22 сажні—1 гармата. На 8 кілометрів валу стояло 800 кулеметів,— 5 сажнів від кулемета до кулемета.

— Та це ж суцільний дощ,—відповідає хтось.

Зібравшись до купи, кожен із нас ще раз оглядає місцевість, дивимось вперед. Дивимось, аж очам боляче. Дивимось на дно глибокого валу, оглядаємо залишки міста Перекопу, що колись було повітовим містом, а тепер має десяток будинків. Дивлячись у далечінь, пригадуєм рух полків, бригад, дивізій. Ось вони, з усіх кінців країни Рад—найкращі, найвитриманіші поспішають на південь «добити барона». Їх післала партія, їм наказала Реввійськрада, і вони йшли виконаувати наказ. Хорообрі бійці билися з ворогом, найкращі командири керували боєм. Мужній більшовик, витриманий революціонер, хоробрий, талановитий полководець Михайло Васильович Фрунзе стояв на чолі південного фронту і організував перемогу над Врангелем. Найкращі частини Червоної армії: 1-а кінна, 30 Іркутська, 15-а, 51-а, Латишська, 52-а—ось які частини йшли на Перекоп, Чангар та Арбатську стрілку. Десятки тисяч червоних бійців свідомо йшли на смерть, щоб перемогти ворогів. Без попів, без ладану, без кадил церковних...

З Перекопу до нас ідуть школярі-піонери і вітають Червону армію. Вкупі з школярами прямуємо до могили загиблих, ідемо, щоб віддати пошану найкращим синам революції, що пройшли десятки тисяч верстов у далекому Сибіру, в сипучих пісках Туркестану, що ходили по пінських болотах, на холодній півночі й що наклали головами біля Турецького валу та Сиваша.

Могили трішки прибрано: покладено вінок квітів, прапорець і портрет Леніна. Два відпускники-червоноармійці попрохавши в міліції гвинтівки, прибравшись самі, стали на почесну варту біля могили. Це на час нашого відвідування, а взагалі могила не прибрана, пам'ятника немає.

Кожен з присутніх підносить питання про збудування пам'ятника, кожен обурюється, що нема догляду могили.

З Сивашу повіває тихий вітерець. Він нагонить смуток. Могила десятки тисяч загиблих біля Перекопу викликає в серцях екскурсантів жаль. Робиться моторошно, не в'яжуться слова, не висловиш тієї думки, що треба її сказати.

Десять тисяч похованих у степах Перекопу почули слова ударників: спокійно спить, брати, ми ваші заповіді виконаємо. Повсякденна учоба, ле-

ревиконання плянів бойового підготування, виконання п'ятирічки за чотири роки—це найкращий пам'ятник для вас, перекопці.

Ми не довго говорили на могилі. Ми запряглися провадити далі справу перекопців.

ОПОВІДАННЯ КОМБАТА ТОВ. СЛІЗКОВА

Велетенським гадом простягся Турецький вал від Сивашів до Чорного моря. Пишуть, що довжина валу 8 кілометрів. Коли дивись на нього, здається—менше. А почнеш їхати повз нього, іти високими ребрами його—впевняєшся, що не менше восьми.

Ми йшли, їхали і від центру до Чорного моря подолали віддалення за 45 хвилин. Край валу, біля Чорного моря, позиція батальйону, що ним командував тов. Слізков, керівник нашої екскурсії. Він поспішав до місця, де темних листопадових ночей 1920 року наступав на ворога. Проти 9 листопада його поранено, але він не покинув свого місця в бою. Б'ючись із ворогами на чолі сміливого батальйону, він прорвався на вал...

Я спостерігаю поведінку тов. Слізкова, що десять років тому брав білий Верден, слухав як смертю харчали 180 гармат, стояв під олив'яним дощем 800 кулеметів.

Тов. Слізков увесь час хвилюється. Він не зміг говорити на могилі загиблих, він мало розповідає.

Обличчя йому трошки бліде, очі десь глибоко сховалися...

Ми посідали на валу і слухаємо оповідання т. Слізкова...

«...— Турецького валу ні ми, командири, ні червоноармійці до бою не бачили і не знали, що це за Турецький вал.

Двісті років тому татари викопали цього рова (перед нами рів метрів 10 завглибшки і метрів 20 завширшки) від моря до моря. Землю з рова насипали цей вал (ми сиділи на валу заввишки до 10 метрів). Татари напустили в рів води і перетяли шлях до Криму запорізьким козакам. Навіть без води вал та рівчак були дуже міцною смугою оборони...

До Турецького валу Врангель додав найновішу англо-французьку техніку. Ось бачите, увесь вал з кримського боку покопано ямами: це—землянки, траншеї, захищені від вогню кулеметів і руйнної сили гарматнів. Кулеметів та гармат у Врангеля було досить...

Ми виконували наказ. Ми бажали і без наказу швидше добити Врангеля, ми рвалися до бою. Он бачите горбочок (кілометрів 2-3 від валу)? За ним ми були напередодні наступу, звідти розпочали наступ.

Он де коняка пасеться (кроків 300 від валу), там була перша лінія шанців ворожих та перша смуга колючого дроту у 5 паколів. Он, де кущик і ямка (кроків 30 від валу), там була друга смуга дроту.

Дивіться на руїни перекопської церкви (бачимо стирчать звалища дзвіниці). Не ми її зруйнували, зруйнували врангелівці. Барон попрохав у єпископа дозволу пристріляти гармати, розташовані на суднах, на Чорнім морі. Єпископ дав дозвіл. Артилерія Врангеля пристрілялась. Вона могла швидко переносити вогонь, бо дані для стріляння були заздалегідь

підготовані. Ще краще пристрілялись кулеметники ворога. Для них кожен кущик, кожен п'ятачок площі перед валом легко було обстріляти.

Вночі проти 8 листопада 15 та 52 дивізії, скориставшись з того, що вітер зігнав з Сіваших воду в море, днами цих багниць пішли бити ворога з боку і з тилу, а наша 51 дивізія мала вдарити в лоб..

У полку 1500 бійців, у батальйоні щось 500. Кожен командир, кожен червоноармієць розуміють грізне становище наших братів, що дном моря пішли бити ворога з тилу, допомогти нам. А ми допоможемо їм, щоб скоріше «добити Врангеля»...

Ранком 8 листопада ми почали атакувати Турецький вал. Кожен боець, командир орав постаттю ґрунт і плазував уперед. Гармати не вибухали окремими вибухами, а чулось суцільне шалене гудіння. Співали тужних пісень кулемети, ховаючи десятки й сотні бійців.

Та ми цього не чули, як треба, і не бачили, ми знали одно: ворог перед нами і його треба перемогти... Не зразу захопили вал. Вогонь кулеметів і гармат косив лави тих, що наступали. Кілька раз наближались ми до цього кущика і відступали. Протягом дня і вночі проти 9 листопада кілька разів ходили в атаку, але ворог тримався.

Ранком 9 листопада вал захопили, бо ворог мусів зняти з валу частину війська і послати проти наших 15 і 25 дивізій. А ми захопили вал...

Перші шерехи бійців, прорвавшись крізь дротяні перепони, втративши більшу частину товаришів, наближались до рову і прожогом кинулись у нього. Майже всі передні лави повисли на колючому дроті. Ворог розраховував, що важко утриматись згори вниз і на цьому крутому схилі понабирав паколів, провів дріт.

Та й на цім не край. Дно рівчака, від Чорного до Озівського морів мінували. Отже, тих, що потрапили на дно рівчака вибухами кидало в повітря.

Тіла товаришів падали одне на одне. Ми йшли в наступ, ворог відбивався, гранатами закидали врангелівці червоноармійців, що дібралися до рівчака і дерлися по оцій кручі на вал...

Удосвіта, 9-го, мій батальйон, що в ньому залишилось 40 чоловіка, в цьому місці прорвався через дротяні перепони, перескочили рівчак, закидали врангелівців гранатами і вискочили на вал.

Ми не бачили, яка крута балка біля валу. Раптом опинились на валу, тремтіли з радощів, поглядали назад, гукали на товаришів. Вони один за одним ворухились і прямували на Перекоп. Прожектори білих, що освітлювали місце нашого наступу, частково попсувалися і не шкодили нам, а з півночі сунула сила. Сила брала Перекоп.

Був у мене в батальйоні червоноармієць-кулеметник, тов. Мельників, його 11-го вбито під Юшунєю. То той Мельників біг вкупі з нами на вал, але ми бігли з рушницями й бомбами, а він з кулеметом на плечах і тільки висунувся на вал, як цівка кулемету почала лаятись...

— Ви за цей бій і орден Червоного прапора одержали? — запитав хтось у тов. Слізкова...

**

Після оповідання ударники частин УВО, представники пролетарів Москви, Уралу, Пермі, В'ятки ухвалили резолюцію. В резолюції говорилося про минулу боротьбу, про боротьбу сьогоднішню.

— Перекопів нам брати багато, але їх візьмемо. Досвід маємо.

Тов. Слізков після оповідання мовчав, він мовчав до Вірменського, він мало говорив у вагоні, що віз нас до Джанкою. Він не спав, а сидів замислившись, поглядаючи в темну долину, що розлягалась за вікнами вагона...

СЕРЕД КНИЖОК ТА ЖУРНАЛІВ

КОСТЬ ГОРДІЄНКО. — «Повість жаймита». Видавниче товариство пролет. письменників «Гарт». Передмова І. Кулика. 1930 р. Стор. 98. Ціна 65 коп.

Не зважаючи на великий літературний доробок, до цього часу К. Гордієнко масовому читачеві майже був невідомий. Та й не дивно. В той час, як село величезними кроками простує до нового соціалістичного життя, в час напруження класової боротьби, дивно читати речі, що вже давно віджили, будучи відбитими такими талановитими українськими письменниками, як Остап Вишня тощо, ще десь в 23—4 р.р. («Славгород» К. Гордієнко виданий в 29 р.). Так само з стилістичного та художнього боку, твори Гордієнка нічого нового в нашу літературу не вносили. Це скоріш були слабкі відбитки творів М. Гоголя та загадано вже О. Вишні.

Сталось це головню через одірваність від села, соц. перебудова якого пройшла повз Гордієнка. І от в наслідок останніх поїздок в райони суцільної колективізації (за твердженням І. Кулика), де Гордієнко наочно впевнився, як далеко остались позаду його твори, зібрані в збірках «Автомат» та «Славгород», — в творчості Гордієнка стався величезний злам. Рецензована нами книжка є одна з найкращих серед численної української літератури, що так багата на селянські теми. «Можна без перебільшення твердити, що цією збіркою К. Гордієнко склав іспита на пролетарського письменника» — зазначає в передмові Ів. Кулик, а ми від себе додамо, що не лише склав іспита, а й дав українській літературі цінну річ, порівнюючи з якою, такі відомі твори, подібні тематикою, як «Трактори» Хуторського, «Залізний кінь» Добровольського, в'януть. В збірці ми маємо п'ять оповідань, що тісно зв'язані між собою, та й більше, в усіх їх ті ж дієві особи, життя одного колективу. Всі вони побудовані на гострих контрастах, автор надзвичайно вмі-

ло протиставляє нове старому, зв'язуючи так, що оповідання від цього лише виграють. Всі оповідання побудовані від першої особи, і слід визнати, як і вказав на це в передмові тов. Кулик, що досі неживава автором ця форма розповіді, виконано блискуче. Автор нарешті позбувся нудного наслідування, на що так хоріли його попередні твори. Перед нами в соковитих фарбах проходить ціле злиденне життя наймитів, аж до усвідомлення ними гасла, що лише комуна визволить їх од глутайської неволі. Вдалими мазками автор залишає нам глибоке враження цього життя. Чого варт, хоч оці цитати: «Вийняв він із шлей посторонка, як зачав мене шмагати! Я просився, кричав, до ніг йому падав.—Таточку,—кажу, — золото, я більше не буду, простіть!» (стор. 23). Далі—«Ти чого в хаті, курво, сидиш? (Це до наймички, що принесла хворому Павлові їсти.—С. К.).—Я, каже, їсти йому принесла.—Що він, здохне?—Гупнув її в шию, тоді до мене:—ти чого лежиш? — За руку з постелі — вставай, поженеш товар пасти. Дав кілька разів у сурло».

І далі автор показує, як бідний, затурканий наймит, поступово розвивається, починає усвідомлювати класову суть. Загрозу, схематично подати перехід від затурканих до керівництва комуну, автор щасливо переміг. Давши переконливі малюнки з життя комуні, організованої наймитами, автор довів її життєздатність, позбувшись трафаретної, голої боротьби, що так багато хворіють твори з подібною тематикою. Перед нами в усю широчінь проходить життя та будівництво комуні. Протиставляючи наймита (Павлові й Ладькові), що з запалом перемагаючи всі труднощі, прагнуть до мети, біднячку Антоніну, що хоч трохи та мала своєї власності, а тому й не так легко довіряє комуні, автор правильно розв'язав відносини певних селянських груп до соц. перебудови, слід би було ви-

вести ще середняка,—твір би зробився ще ціннішим. Тов. Кулик закидає Гордієнкові схематичність типів куркулів. З цим твердженням можна погодитись лише частково. Автор і тут, на мою думку, відкинувши трафаретне змалювання куркулів, більш-менш подав їх життєвими. Постать Севрюка, як жива. Він знає, коли як треба підійти. Хіба не характерні ось ці рядки?—«Приїхав на Славенщину Бурман.—Загадай усім наймитам на збори. — Зараз, кажу,—почекай,—спинила Марта (дружина Севрюка—С. К.). Хіба можна не ївши йти? Вони підождуть. Іде в комору, вносить сметану, масло, ріже білий хліб, ставить м'ясо. Припрошує Бурлака і мене»... І далі, бачучи марність боротьби проти комуні, Севрюк новим маневром хоче збити наймитство:—«Дарую, кричить, на все хазяйство комуні, шість соснових брусків на дев'ять аршин» (стор. 41) та й чому не дати, коли в нього було «щось десять десятин» того лісу, будівельний, сосновий, то він його нишком переполовинив».

І ще характерніше:—«нащо нам свариться, на що нам гризтись? Ми ж таки люди. Беріть мене до комуні і все майно забірайте: коні, корови, свині, дві хати, вітряк, хліви, клуню, стайню, плуги, молотарку, січкарню, шість десятин хмільнику—і не рахуйте те мені за пай»... (стор. 55) та подібні маневри куркулів, розбивалися об твердий мур наймитів, що вмиваючись змалку кривавим потом, знали куди це йде. І це в автора виходить переконано. Так само виводячи життя і боротьбу за комуну, автор словами дієвих осіб вказує на ще величезні перешкоди, яких треба позбутися, і які з кожним разом зникають. В творі автор, якимось зачепив про зв'язок куркулів з головами сільробіткому та сільради, але окрім туманних натяків як:—«голова Всеробітземлісу Заблуда гуляє з дочками Севрюка» (стор. 19) і «голова сільради Бурда пиється разом з ним» (стор. 22) нічого не дав. Треба було довести до кінця. Ото залишається уявлення, що ми лише боремося з куркулями, відкидаючи боротьбу з їх помічниками. Це треба поставити на карб Гордієнкові. Твір «Повість наймита» безумовно цінний вклад в сучасну українську літературу. Його треба просунути в широкі

робітничо-селянські маси не обмежившись 5.000 тиражем. Про це повинні подбати наші видавництва.

Ст. Король.

«ШИБАЙ ГОЛОП».

(А. Любченко «Ворог». Художня масова бібліотека).

Якість, це—пекуче питання сьогодинського дня. Хто тепер не візьме до своїх рук крицеву сокиру робітничої самокритики, щоб дощенту викорчувати коріння численних перешкод до поліпшення якості продукції, той пасивний у будівництві соціалізму в найвідповідальніший період.

Саме тепер, на порозі третього року п'ятирічки, вчасно на весь розмах ударити цією сокирою по всіх ділянках нашої роботи.

На цей раз поглянемо на літературну продукцію. Ось один з експонатів: А. Любченко «Ворог», а зверху читайте: «Масова художня бібліотека». Звичайно, воротів у нас багато є. Усіх не перелічим. Цікаво знати, хто ж цей останній ворог? Починаєш жувати набрані слова. Силкуєшся розкусити цього ворога.

І ось: «Дурна, не плач. Іще, може, штрафку получиш...»

От розв'язка... Аж «Вітер справді... віух». Оглядаєшся назад, знову до перших сторінок. І що ж? Увесь твір, це один «Шибай-галоп», кажучи словами автора.

«Заспокоївшись трохи, господар зрозумів, що проминуло вже багато часу, що, мабуть, скоро й світанок». Літати цілу ніч галопом разом із вітром і ніде ні на село не натрапити, ні на щось інше, щоб могло зупинити несамолюбний галоп, або закінчитись нещастям, а бачити лише одно «чорне хиж, вертке» (ой, як страшно!—В. Р.), це значить—не життєво відбивати дійсність. Десь широкі простори вибрав автор для свого коня. Для колективізації, особливо суцільної, така мотивація не характерна. Дуже штучна. Також вельми недотепний куркуль у автора. Хіба вже він такий дурень, щоб одважитись на таке безглуздя: в темну ніч ганятись за вітром у полі, що загрожує, навіть, життю, бо він же знає свого коня. Коли це куркуль став таким дурнем, щоб загонити в «доску», нінащо пере-

водити сотні карбованців у той час, як усім відомо, що куркуль за копійку дасть око виколоти? Автор хотів показати економічний опір куркуля щодо колективізації, та не так сталося, як гадалось. Куркуль ріже свині та іншу худобу. Його гасло: «краще ззім, або спекульну на м'ясі, а не віддам до колгоспу».

Змагатися з вітром по полю, щоб потім чекати штрафів, в той час, яко можна досягти того, щоб не дати коня до колгоспу і зразу положити гроші до власної кешені,— це не відповідає психології куркуля. До речі, що це за винятковість з цим куркулем, що він, навіть, з дружиною не порадився про свої наміри?

«Чого він (господар) метався як на зламану голову?» Запитує сам автор. Із змісту видно, що для того, щоб заморити коня та пригадати «...урилки незабутніх подій, коли ярилось повстання й коли він так само серед ночі божевільно летів на коні, а позаду невідступно летіли червоні...» Але ж це невдалий засіб, щоб показати запеклого ворога радянської влади — куркуля. Справді, тільки це невдале накопичення різних формою й однакових змістом речень і слів проковтнули тридцять дев'ять сторінок книжечки.

Художній бік твору зовсім слабкий. Не захоплює. Не викликає в читача будь-якої зненависти до куркуля, і навіть жалю до невинного коня. Навпаки, читач обурюєть-

ся, перечитуючи однакові повторення та філософію з конячої психології, якими хотів автор розбудити емоційні почуття в читача.

«Кінь, мотнувши уперто головою або кріпко чхнувши, все одно без жодних послаблень йшов далі,—довго вже йшов». А вітер дув «навскоси... заповзято, навально, настирливо... Кінь, як і раніш, бистро, легко, упевнено йшов далі,—давно вже йшов». А назустріч: «...Протилежний вигорбок. Чималий вигорбок. Спадистий вигорбок». І далі: «... Завертаючи, весь час завертаючи, непомітно завертаючи...» Словом,—«Рвучкий шибай-галоп» та вітер, а щодо художності, то тільки й того, що на обкладинці написано: «... художня бібліотечка».

Досить цитат, бо всі виписувати, це значить переписати наново цю книжечку. Нехай краще автор перепише. Тема цінна, але виконання її—з вітру та «Шибай-галопу» нашвидку висиджене. Не переварить масовий читач такого змісту. Давайте яскравий і стислий зміст. Поменше вітру та конячої психології. Давайте такий зміст, щоб читаючи, хотілось розірвати на шмаття клясового ворога, а не терплячий папір від болю за марні витрати державних коштів на 20-тисячні тиражі таких безцінних творів!

Не спішіть з тиражем, коли зміст отакий вітряно-абстрактний, що не всмоктується в душу робітника, чи селянина.

В. Рябенко.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

„ПРОЛІТФРОНТ“ ВИЗНАВ СВОЇ ПОМИЛКИ І САМОЛІКВІДУВАВСЯ

Резолюція загальних зборів «Пролітфронту» в справі консолідації сил пролетарської літератури від 19-1—31 року.

1. Велетенські досягнення на фронті соціалістичного будівництва, буйне зростання соціалістичної промисловости, героїчне здійснення п'ятирічки за чотири роки, зростання колгоспного руху, успішний розгорнутий наступ на всі капіталістичні елементи села і міста, ліквідація куркульні, як класи, на основі суцільної колективізації, правильне запровадження ленінської національної політики, тверда ідейна боротьба загартованого в боях авангарду пролетаріату—більшовицької партії за чіткість і непохитність випробуваних у боротьбі марксо-ленінських принципів — не змогло не привести до шаленого опору з боку класових ворогів.

І, справді, зараз, як ніколи, активізуються внутрішні контрреволюційні сили. І справді, зараз, як ніколи, виявляє агресію світовий імперіалізм. Всі сили міжнародного (войовничого імперіалізму й фашизму) мобілізуються проти країни рад.

Загроза війни та інтервенції нависла примарою над Радянським Союзом. Боротьба проти війни, боротьба проти інтервенції, боротьба за переборення труднощів зростання соціалістичного будівництва реконструктивної доби має ще більше загартовувати, сконсолідувати всі сили пролетарської диктатури навколо генеральної лінії партії.

У цій ршучій боротьбі пролетарська література, пролетарський письменник,—мають довести свою цілковиту відданість своїй партії. Наше пролетарська література мусить стати в рівень великих завдань реконструктивної доби. Пролетарська література на сьогодні в основному виступає гетьмоном і провідником цілої радянської лі-

тератури. Вона має величезні досягнення. Ці досягнення є невід'ємною складовою частиною цілої пролетарської культури, що за правильним проводом комуністичної партії успішно розгортається, втягуючи в своє річище мільйони нових творців.

Українська пролетарська культура, національна формою, соціалістична змістом, на всіх своїх ділянках має зараз величезні надбання. Ці надбання народів СРСР є одночасно і наочний приклад для всіх поневолених народів, приклад того, як за умов диктатури пролетаріату у великому поступі до повного соціалізму відкриваються неосяжні перспективи в царині національно-культурного будівництва.

2. «Пролітфронт» за своє існування досяг значних наслідків: брав активну участь у соціалістичному будівництві, гуртував організацію на основі генеральної лінії партії, переключив основну частину своїх членів на актуальну тематику соціалістичної реконструкції, консолідував поодиноких письменників у пролетарський письменницький загін, що зріс удвоє, головне за рахунок пролетарів-письменників, безпосередньо з виробництва. «Пролітфронт» налагодив широкі зв'язки з робітничими масами, організував участь членів організації в практичній роботі на заводах та в першій більшовицькій сімбі — колективізації. Розгорнута систематична робота «Пролітфронту» в утворених організацією робітничих літературних студіях на заводах Харкова дала українській пролетарській літературі групу робітників письменників, що в основному являють значну ідеологічну й мистецько озброєну силу.

«Пролітфронт» разом з ВУСППО'м викривав дрібнобуржуазну суть у літпрактиці окремих членів організації футуристів «Нова Генерація», що під машкарою «лівої» фрази приховували праву суть.

3. Однак поруч з цією позитивною роботою «Пролітфронт» припустився й значних літературно-політичних помилок, що їх було б шкідливо для пролетарської організації і пролетарської літератури замовчувати.

«Пролітфронт» не зміг піднестись на височинь принципової критики дрібнобуржуазних націоналістичних творів деяких членів своєї організації, як от, скажімо, «Народний Малахій» М. Куліша. «Пролітфронт» не викрив і не скритикував політичної суті «малахіяництва», не боровся проти окремих дрібнобуржуазних творів І. Сенченка (наприклад «Записки Холая»), нарешті, проти Сенченкового «маринізму». «Пролітфронт» засуджує також помилку журналу «Пролітфронт», що його редакція не виправила того місця в статті т. Сенченка, де автор через безвідповідальне нехлюйське поводження з цитатами, рекомендує від Леніна читачам усе, що написав Плеханов, як найкраще у всій міжнародній літературі марксизму, пропустивши слово «з філософії». Крім того, «Пролітфронт» засуджує в цій статті неправильний термін т. Сенченка—«марксо-дарвінізм».

«Пролітфронт» не скритикував помилки т. Ю. Яновського в його романі «Майстер корабля», в якому не тільки виявлено захоплення формалізмом, але й нема чіткого класового настановлення та правильного трактування національного питання.

Так само «Пролітфронт» не виступив проти ідеологічних хиб книжки т. О. Копиленко «Твердий матеріал» та «Визволення».

Так само організація не засудила ідеологічно хибних тверджень т. Масенка в його листі до т. Сенченка («Літературний Ярмарок»), не засудила також і його вірша «Лобне місто», де автор про розгромлену троцькістську опозицію писав таке: «серце не громадянина, а поета, жаліє їх, неправих і упертих».

«Пролітфронт» не засудив помилкових позицій т. Фельдмана в літературно-політичних питаннях єврейської пролетарської літератури та помилок у кваліфікації правої групи українських літераторів у передмові до антології «Українська проза в єврейських перекладах».

Вказуючи на ці помилки, «Пролітфронт» одночасно зазначає, що цих помилок т.т. припустилися ще до утворення організації «Пролітфронт».

«Пролітфронт» вважає також за велику помилку те, що організація не відмежувалася рішуче від «Літературного Ярмарку», що в останній книзі його рекомендувалося читачам передплачувати й читати новий журнал—«Пролітфронт».

Прикрі політичну помилку зробив «Пролітфронт» у своїй відповіді на запитання ВОАППу та Міжнародного Бюро Революційної Літератури. З цієї відповіді можна було зробити висновок, що «Пролітфронт» закидає штабові всесоюзного пролетарського літературного руху ВОАППові великодержавницький шовінізм, що «Пролітфронт» категорично заперечує й засуджує. У цій же відповіді закидалися безпідставні обвинувачення й ВУСППові у вульгаризації завдань пролетарської літератури, у зриві консолідації сил пролетарської літератури тощо.

Помилкою було й те, що «Пролітфронт» у питанні визнання від партії за основну пролетарську літературну організацію ВУСПП обмежився лише видруккуванням прикінцевої промови у справах літератури генерального секретаря ЦК КП(б)У тов. Косіора на XII з'їзді КП(б)У, не зробивши з неї належних висновків. Погоджуючися з цими твердженнями тов. Косіора і приймаючи їх, як неухильну директиву, організація не заявила цього від себе.

4. Не вважаючи на припущені від цілої організації помилки та на помилки окремих письменників. «Пролітфронт» виступає сьогодні значним загоном пролетарського літературного фронту і, поруч з основною організацією пролетарських письменників ВУСППом, на ділі бореться за гегемонію пролетарської літератури. Маючи в своїх лавах значну частину комуністів письменників, письменників комсомольців, групу позапартійних пролетарських письменників, які своєю творчістю довели цілковиту відданість справі соціалістичного будівництва, та велике ядро робітників письменників. «Пролітфронт» проте вважає, що доба розгортаного соціалістичного наступу та опір класового ворога цьому наступові потребує

ють якнайповнішої консолідації всіх пролетарських літературних сил.

5. На Україні основною організацією пролетарської літератури є Всеукраїнська Спілка Пролетарських Письменників ВУСПП. Ця організація за проводом комуністичної партії цілий час своєї діяльності боролася за генеральну лінію пролетарської літератури, даючи найрішучішу відсіч всіляким дрібнобуржуазним виявам в українській літературі, зокрема, боролася проти націоналістичної суті «Вапліте», проти рецидивів «вапліянства» в деяких числах «Літературного ярмарку» та проти помилок «Пролітфронту».

ВУСПП сконсолідував у своїх лавах пролетарських письменників України, об'єднавши в своїх секціях, на засадах ленінської національної політики, також і єврейських та російських пролетарських письменників, що працюють на Україні.

ВУСПП зв'язав тісні зв'язки з братерськими пролетарськими літературами цілого Союзу радянських республік, об'єднавши з ними у ВОАППІ—всесоюзному штабові пролетарської літератури. ВУСПП далі здійснив директиви партії про зв'язки української пролетарської літератури з міжнародним революційним літературним рухом, беручи активну участь в роботі Міжнародного Бюро Революційної Літератури (МБРА), нині, після 2-ої світової конференції (Харківської) — Міжнародного Об'єднання Пролетарської і Революційної Літератури (МОПРА).

ВУСПП від початку своєї діяльності був організацією масового пролетарського літературного руху. Відтак ВУСПП глибоко увірвався своїми коріннями в пролетарські маси індустріальних районів України (Донбас «Забой», Криворіжжя, Дніпропетровське, Миколаїв, Ки'в, Одеса і т. д.).

Творче зростання ВУСПП'у пов'язувалося з завданням соціалістичного будівництва робітничої класи та її партії, ідучи в пляні висвітлення найактуальніших проблем соціалістичного наступу. Це позначилося так на прозовій, як і на драматургічній творчості членів ВУСПП'у.

Борючись за гегемонію пролетарської літератури на засадах діалектичного матеріалізму, ВУСПП консолідував у своїх лавах

основні теоретичні сили марксистських літературознавців та критиків.

6. Зважаючи на все це, а також на те, що на основі літературно-політичної і творчої платформи ВУСПП'у, РАПП'у та цілого Всесоюзного Об'єднання Асоціацій Пролетарських Письменників (ВОАПП'у), забезпечується цілковита можливість розвитку різних творчих напрямків, що виконуватимуть функцію пролетарської літератури, організація «Пролітфронт» констатує, що на сьогодні ніяких принципових розходжень у «Пролітфронті» з ВУСПП'ом немає.

Тому «Пролітфронт» вважає за своєчасне і конче потрібне консолідувати свої сили у Всеукраїнській Спільноті Пролетарських Письменників—ВУСПП.

Відзначаючи цей великої політичної ваги факт, як новий і вищий етап розвитку української пролетарської літератури, доби розгорнутого соціалістичного наступу, «Пролітфронт» закликає всіх пролетарських письменників стати в бойові лави єдиної організації пролетарської літератури на Україні, Всеукраїнської Спілки пролетарських письменників ВУСПП, що за проводом комуністичної партії мусить остаточно зліквідувати класово ворожий літературний фронт і дати мистецькі твори, гідні великої епохи диктатури пролетаріату.

Загальні збори з прийняттям цієї резолюції вважають організацію «Пролітфронт» за розформовану.

Резолюцію-деклярацію передати до секретаріату ВУСПП'у та видрукувати її в пресі. Президії загальних зборів доручається передати Секретаріатові ВУСПП'у список за підписом всіх т.т. пролітфронтівців про їхнє бажання вступити до ВУСПП'у.

ПРИМІТКА: Товаришів, що не були присутні з різних причин у Харкові та на загальних зборах, збори закликають підтвердити цю постанову та висловити бажання вступити до ВУСПП'у своїм підписом під постановою та на листі, адресованому до Секретаріату ВУСПП'у.

1. Досвітній О., 2. Гордій Коцюба, 3. Терень Масенко, 4. Дмитро Гордієнко, 5. Петро Панч, 6. І. Сенченко, 7. Копіленко, 8. Шутов, 9. Д. Ніценко, 10. І. Дніпров-

ський, 11. В. Мисик, 12. І. Каляник, 13. Нехода, 14. Бичко, 15. М. Куліш, 16. А. Лейтес, 17. Арк. Любченко, 18. Ю. Яновський, 19. В. Юрезанський, 20. П. Тичина, 21. Леонід Чернов, 22. Ів. Ковтун (Ю. Вухналь), 23. Ем. Козакевич, 24. Діамант, 25. Д. Фельдман, 26. Ген Т., 27. Добин Г., 28. Міллер Б. 29. Остап Вишня, 30. Квітко Л., 31. М. Хвильовий, 32. Марко Резніков, 33. Ландирев, 34. Багмут, 35. Ів. Момот.

ЗАЯВА ПРО ВСТУП ДО ВУСПП'у.

Президія загальних зборів «Пролітфронт», що відбулися 19-І—1931 року цим передала до Секретаряту ВУСПП'у списки колишніх членів організації «Пролітфронт», що висловили своє бажання вступити до ВУСПП'у. Заяву підписали такі т.т.:

1. Ол. Досвітній, 2. М. Куліш, 3. Гор. Коцюба, 4. А. Лейтес, 5. Ю. Яновський, 6. М. Хвильовий, 7. Петро Панч, 8. Арк. Любченко, 9. Д. Ніценко, 10. П. Тичина, 11. Д. Фельдман, 12. І. Дніпровський, 13. В. Мисик, 14. І. Сенченко, 15. Копиленко, 16. Юр. Вухналь, 17. В. Юрезанський, 18. Л. Квітка, 19. Дм. Гордієнко, 20. Т. Масенко, 21. Міллер Б., 22. Остап Вишня, 23. Шутов, 24. І. Каляник, 25. Л. Чернов (Малошийченко), 26. Ем. Козакевич, 27. Г. Діамант, 28. М. Резніков, 29. Ген Т., 30. Добин Г., 31. Ландирев, 32. Багмут, 33. Нехода, 34. Бичко, 35. Ів. Момот.

ВІД СЕКРЕТАРІАТУ ВУСПП'у.

Секретаріат Всеукраїнської Спілки Пролетарських Письменників вітає ухвалу літературної організації «Пролітфронт» яка свідчить про те, що товариші усвідомили в основному свої помилки, в основному їх засудили і зорієнтувалися в шляхах розвитку української пролетарської літератури. Секретаріат ВУСПП розглядає цей факт, як велику незаперечливу перемогу комуністичної партії на літературному фронті. Тим то Секретаріат ВУСПП ухвалив якнайскорше практично здійснити консолідацію основних кадрів колишньої організації «Пролітфронт» у своїх лавах, приймаючи до організації тих товаришів, що остаточно зіквідували вантаж своїх помилок, або перебувають в стані активної боротьби з цими

помилками. Для решти товаришів ВУСПП не зачинятиме дверей організації, — прийматиме їх в міру того, як вони новими літературними фактами потвердять свої декларації: тим самим заперечать все хибне у своїй минулій творчості.

Секретаріат ВУСПП.

Херсонський «Молодняк» на засівкампанії.

Виходячи з важливості засівкампанії другої більшовицької весни та суцільної колективізації — Херсонська Літгрупа «Молодняк» 3-ІІ послала до сіл, комун та колгоспів бригаду «молодняківців», поставивши ними такі завдання.

1) Організувати та переключити на службу засівкампанії робселькорівські та комсомольські пости, для нещадної боротьби за більшовицьку весну, за суцільну колективізацію.

2) По завданнях міському комсомолу — провадити комсомольські збори, мобілізувати всі сили на завчасну підготовку до засівкампанії та стовідсоткове виконання засівпланів.

3) Провадити роботу призову ударників до пролетлітератури з с.-г. пролетаріату та радгоспно-колгоспної молоді, організовуючи літрецензентські гуртки.

4) Разом з цим бригада ставить на меті зібрати матеріал клясової боротьби за другу більшовицьку весну, за соціалістичне село, щоб висвітлити її в художній літературі. Викликаємо інші філії «Молодняка» взяти з нас приклад.

***

Херсонський «Молодняк» зробив літературно-художню вилазку до Червоної армії з метою призову ударників червоноармійців до літератури.

По доповіді проф. ХІСВ Устенка про завдання пролетарської літератури в реконструктивний період, ухвалено при допомозі «Молодняка» організувати філію ЛОЧАФ'у. Зараз «Молодняк» починає реалізувати ці постанови.

7-ІІ Херсонський «Молодняк» посилав на допомогу більшовицькій сімбі другу бригаду «молодняківців».

«Молодняк» почав збирати матеріали з історії заводу ім. Петровського. На це від-

гукнулись партійні та професійні організації і старі робітники. Книжка «Історія заводу» в художньому матеріалі висвітлить моменти виникнення заводу, рообту і умови робітників за царату у власника заводу, революційну підпільну роботу, участь заводу в революціях 17 року, відбудову радянського заводу, сучасний стан і методи роботи соціалістичного підприємства, перспективи заводу та його місце в соціалістичному будівництві.

М. Грудницька.

Мистецтво в боротьбі за виконання постанов партії та уряду.

В мрійне, тихе, часткове обивательське життя старого Кагарлика, епочатку нечутно, спочатку плазом всовувалось це слово. Спочатку лише одне слово, а згодом і зміст його.

Театр, що його висунула нова доба, доба соціалістичної перебудови села — Театр Колгоспівської Молоді. Зароджується він спочатку в мізках ініціаторів, далі ідея його починає виливатися в слова, а згодом, починаючи з бруньки—исведичкої, ніжної, що кожної миті могла «лопнути», Театр виростає в «масив».

Не маючи достатньої економічної бази (лише за допомогою Робклубу Цукровиків) Театр виготовляє одну з перших постанов «Радій»—Ірчанів, що має необмежений успіх. Відтоді ТКОМ починає кришнути. То нічого, що матеріальної бази немає. Ентузіясти—ініціатори театру, комсомольці, ставлять питання—ТКОМ наш, і він мусить існувати. Комсомолу все — в боротьбі, і за театр ми будемо боротись.

І постава «Радій» привернула до себе увагу районних організацій. (До речі, в цьому, а також і в заснуванні театру, багато сприяла газета «Молодий Більшовик».

Театр стає районним.

Борячись з труднощами, зневір'ям, театр починає систематичну роботу, а поруч з цим і обслуговує всі біжучі кампанії.

До кампанії перевиборів рад та хлібозаготівлі, член драматургічної секції т. Падалка Ю., виготовував п'єсу «Комсомолія ударно», що її ставить театр.

Особливо в час перевиборів рад, театр жив напружено.

Часті виїзди на села, а разом з тим і систематична робота на місці, не розбивали бадьорих настроїв надхненників — ентузіастів, комсомольців-ткочівців.

ТКОМ, готуючись до 8 та 9-го комсомольських з'їздів, проробив величезну роботу, і зараз дає рапорта всій комсомолії України.

Ось ті виїзди в села і пророблена там робота:

Крім усіх цих постанов та концертів, по селах, театр обслуговував з'їзди, колгоспів, КНС, конференцію АКМУ, в самому Кагарлику.

18 постанов в селах під час перевиборів рад, де ще й досі панує «просвіта»—18 важких ударів по ній.

Під час цих виїздів, театр ставив:

1. «Комсомолія ударно» — Падалка — 10 разів.
2. «Радій»—Ірчанів—3 рази.
3. «Васько Едісон» — Шувльги. — 3 рази.

Концертні відділи давали виступи вокальної бригади з репертуаром: «Комсомолія», муз. Михайленка.

«Лави АКМУ» муз. Михайленка.

«Більшовицькі жнива» муз. Михайленка.

«Марш трактористів» муз. Михайленка.

«Ой го я до лікнепу» — муз. Верховинця.

«І я запишуся» — Батюка й інші.

Крім того, до святкування 1905 року давали колективні деклямації: 9-те січня 1905 року—Іванченка.

«1905 р.»—Сосюри.

Із сільської тематики виступали з деклямаціями:

«П'явки»—Годованця.

«Ціна раю»—Годованця.

«Плуги й плужки»—Годованця.

«Трактор»—Годованця.

«Попівський акахвист» — Капельгородського.

Крім цієї роботи, в селах прочитано 26 консультативних лекцій для драмгуртків, на тему: «Самодіяльне мистецтво і соціалістична перебудова села».

Під час виїздів проведено 17 диспутів, на яких комсомольська та колгоспницька маса сел, брала активну участь, вказуючи даль-

ніші шляхи розвитку та роботи театру.

Більшість виїздів театру супроводив музичний відділ вокальної бригади. Крім цього всього, на місцевому радіоузі було дано 7 радіофільмів та 12 радіоконцертів.

Поставами ТКОМ обслуговував понад 11.000 організованого глядача.

Всі виїзди театру колгоспи зустрічали з великою радістю.

Засоби пересування давали сами колгоспи. В цьому відношенні комсомольські організації сіл, які виїжджали, всіляко допомагали в усьому своєму театрові.

Ніякі природні обставини не примушували ткомовців відступити від поставлених перед собою завдань. В с. Бурти за 12 кілометрів, ТКОМ поїхав в ожеледь. Дорогою коні не могли йти—падали.

Тоді актори брали з собою нескладну декорацию і «жарили пішака». Та самовідданість ентузіастів — комсомольців, членів Ткому немає меж. При потребі вони ставлять в один вечір дві постанови в с. Лішинці і в с. Шубовці. Коли загули тривожні гудки «Донбасу», член — ініціатор заснування ТКОМ'у, учень ФЗУ Сашко Іолін, оголошує себе добровільцем на вугільний фронт, де він зараз і перебуває.

Коли на Кагарлицькій цукроварні стався прорив у перевозці буряку, ТКОМ зараз же оголошує себе мобілізованим, залишає репетицію і йде ліквідувати цей прорив.

Тком не знає перешкод. Ще й на сьогодні він не має певного приміщення для роботи, але бореться, бореться з труднощами покомсомольському. Комсомольський театр,

у якому акторами комунари, колгоспники, робітники—творить культурну революцію на селі. Героїчно бореться за виконання постанов партії та уряду.

Та для деяких керівників профспілок, а також інших організацій, цього недосить. Вони за горами паперів не бачать роботи театру. І коли керівники ТКОМ'у звертаються до них за допомогою, відповідають:

— На це немає у нас спеціальної статті. —а потім пояснюють: — Це непередбачено кошторисом.

Крім того, деякі зривають саму роботу ТКОМ'у. Як одного разу актори через несприятливі умови пересування заночували в селі, в яке виїхали і не могли тому вчасно прибути на роботу другого ранку, тоді правління кооперації знімає просто тих акторів з роботи. Цю справу довелося упорядкувати через РПК.

Не дивлячись на всі перешкоди, театр існує.

Невсипуща праця мистецького керівника т. Грабовського, разом з активом, ентузіастами комсомольцями, таки доб'ється свого, таки доведе всій комсомолії України, що театр мусить і буде існувати.

До другої більшовицької свби театр ставить «Великий злам» — п'єсу, що написано членом драматургічної секції т. Решетником.

Ентузіяст—комсомолія, що створила ТКМ буде бадьоро вести боротьбу за існування свого театру.

Падалка.

З М І С Т

	Стор.
О. Бойченко—На фронтах п'ятирічки	3
Г. Саченко—Ремонт домни	8
Леонід Зимний—Героїка	11
В. Рижков—На штурм	13
А. Копштейн—Переможемо	14
Р. Балясна—Дівчина чоботар	15
М. Грудницька—Червонофльотець	15
Г. Мізюн—Реконструкція (п'єса)	16
Б. Коваленко—Відповідальне завдання	85
О. Обідний—За більшовицько-незламний, механізований	98
Д. Галушко—Рейд ударників	106

Серед книжок та журналів. Кость Гордієнко. — „Повість наймита“; Ст. Король. — „Шибай галоп“ (Аркадій Любченко—„Ворог“. Художня масова бібліотека)—В. Рябенко 119

Літературно-мистецька хроніка. „Пролітфронт“ визнав свої помилки і самоліквідувався. Заява про вступ до ВУСПП'у. Від секретаріату ВУСПП. Херсонський „Молодняк“ на засівкампанії — М. Грудницька. Мистецтво в боротьбі за виконання постанов партії та уряду—Падалка 122

